

LICZBA (1482) *sb f*

-cz-, -cz-, -ć-, -ts-, -tz- (1333), -dź-, -dz-, -dź-, -ds- (149).

sg *N* liczba (252). ◇ *G* liczby (508). ◇ *D* liczbie (12). ◇ *A* liczbę (400) [w tym: -e (17), -ą (5)]. ◇ *I* liczbą (80). ◇ *L* liczbie (213). ◇ *pl N* liczby (3). ◇ *G* liczb (3). ◇ *A* liczby (3). ◇ *I* liczbami (4). ◇ *L* liczbach (2); -ach (1) *SarnStat*, -ách (1) *WujNT*.

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Pojęcie matematyczne; numerus Murm, PolAnt, Vulg, Mącz, Cn (154)*: Numerale nomen, quod numerum significat. Eyn wort das die tzał bedeut. Słowo którą liczbę známyonuye. *Murm* 199; *BartBydg* 98b; Gdyż iako iedność iest początek wśelkieu liczby dalżey/ tak theż on od ktorego wśytki rzeczy początek maia/ chciał sie pod iednością iftności zamknąć *KłosAlg* Av; O czworgu też to powiem/ iże ta liczba łama iest grunt wśelkieu doskonałey ftałości *KłosAlg* A2v; Dziefiątek liczba/ iest nazaczniefza/ [...] Y owfzem tha Liczba wśytki infze przed łobą: tak thy ktore łą w czetnie: iako y ktore łą w lichu: w łobie zamyka. *KłosAlg* A4, A2 [2 r.], A2v, D4, F2 [2 r.]; *GroicPorz* d2v; *BibRadz* I 451a marg; *GrzegRóżn* N; *KwiatKsiąż* I3; *LeovPrzep* F; *RejAp* BB, F2v, [13], 48; *BudNT* Ii6, Kk8; *ModrzBaz* 92v; *WujNT* 870 [3 r.].

W połączeniu z liczebnikiem [liczba + liczebnik (22), liczebnik + liczba (17)] [w tym: liczba w ktorej [ile] jest (a. zamyka się) (2), liczba która [ile] w sobie zamyka (1), liczba [ile] w sobie zamykając(a) (a. osięgająca, a. mając(a)) (11)] (39): Pothym iest liczba Siedmioro/ ktorey zacność z tąd sie vkazuie/ iż iest fiedm Płanet niebieskich *KłosAlg* A3; Ósmiora liczba iest też od zacności nie oddalona, bowiem ona z pierwfzey y z wtorey rowney liczby składa sie *KłosAlg* A3v, A3, A3v, A4; *BibRadz* I 451a marg; *BielKron* 438v; *GrzegRóżn* N2; Millenarius numerus, Lidźbá tyfiac w łobie zámykáyaca. *Mącz* 221c, 47c [2 r.], 51c, 79b, 240a, 251b [2 r.] (15); *LeovPrzep* H3v, H4 [2 r.]; Abowiem pod tą fiedmioráką liczbą póspolicie Pan wśytki ine liczby łwoie zámykác zawždy raczył *RejAp* BB, F2v, 6, [13], Ff; Ternarius – Troinik, trzi wliczbie maiaci *Calep* 1056a, 180a, 685a, 970a, 1121a; A odiawfzy tę literę/ tedy 400. do liczby 666, nie dołtanie. *WujNT* 870, 217, 870.

W charakterystycznych połączeniach: liczba (jest) dalsza, nazacniejsza, nieoddalona, (na)pirwsza (3), pośledniejsza, przywoita, wtora, wysłowiona; liczba podoba się (2), zgadza się, znaczy (2); imię liczby, początek (2), położenie, zacność; [ile] do liczby nie dostanie; liczbę (u)czynić (4); [jaką] liczbę mieć, napelnić, zamykać (2), znaczyć, znamionować (2), zwać (2); zejć przez liczbę; w liczbę odjąć, zebrać; (pod) liczbą okazować, rozkazować, wspominać, zamykać (3); reguła o liczbie.

Zwroty: »dzielić [liczbę] przez liczbę« (1): dopiero ią dziel przez tę liczbę wktorey sie porownały *KłosAlg* F2.

»mnożyć liczbę przez [liczbę]« (1): Mnoż iednę liczbę przez drugą *KłosAlg* D4.

»odjąć liczbę [od liczby]« (1): Odeymi iednę liczbę od drugiey wiefłżą od mnieyfzey. *KłosAlg* D3.

»przydać liczbę [ku liczbie]; przydawanie liczb« (1 : 1): Przyday iednę liczbę Ku drugiey. *KłosAlg* Dv, D4.

»złamać liczbę [przez co]« = *podzielić* (2): Tedi złam całą liczbę przez łwego mianowacza z przydaniem licznika *KłosAlg* F3, F3v.

Wyrażenia: »liczba (jest) doskonała [= *dająca się podzielić przez trzy*]« (4): Potym iest troycza [...] fama w łobie doskonała/ bowiem początek/ frzodek y dokonanie w łobie zamyka/ y wżitki inſze liczby doskonałe (iako iest ſzeſćioro y dziewięćioro etc.) z niey ſie rodzą. *KłosAlg* A2v, A2v, A3, A4.

»liczba lichem idąca [= *nieparzysta*]« (1): od ktorey liczby/ niechby ie ſładem lub ławicą dziewięći ołob zwano. Dla tego ie lepák lichem kładę/ bo iefli by byli cetnem/ á niezgadźali by ſię [...] zawnždyby iednego ſzukác trzebá/ ktory by ſię ábo do te⁸⁰ ábo do owe⁸⁰ zdania przychylił: ktorego iednák do liczby lichem idącey nietrzebá [*ad imparum numerum minime est necessarius*]. *ModrzBaz* 92v.

»(nie)rowna [= (*nie*)parzysta] liczba« [*szyk 1 : 1*] (2): Potym iest troycza pirwſza liczba nie rowna/ wżakoż fama w łobie doskonała *KłosAlg* A2v, A3v.

Zestawienia: »cała liczba« (4): Złám czałá liczbę przez fraktę iey *KłosAlg* F3v, E2v, F3 [2 r.].

»łamana liczba« = *ułamek* (7): Poczyna ſie wtora częśc o Regule Detri w czałey y w łamanej liczbie. *KłosAlg* E2v; Regula o łamanej liczbie poſpolita. *KłosAlg* F3, Fv, F2, F3, F3v [2 r.].

»liczba poſpolita« = *liczebnik główny* (2): Ymyoná liczby poſpolitey przelożoney. *Murm* 198; *BielŻyw* 6.

»liczba którą zowá proſtą [= *niezłożona*]« (1): *KłosAlg* A4 *cf* »liczba skłádana«.

»liczba skłádana, którą zowá nie skłádną« = *złożona lub niezłożona* (2): á to iż iest dokończenie Liczby iuż wyſłowioney/ kthorą zowá proſtą á nie skłádną/ Iest też y początkiem liczby skłádaney/ która ſie poniey poczina. *KłosAlg* A4.

Szereg: »liczba i wielkość« (1): Tenże teſz ſpołob około liczby/ ktory Arithmetiką iest nazwan: y owielkosciach ktory Geometrią bywa mianowan/ wktoy m [!] ſpołobie albo poſtępku/ podług rozmaitych przyſtoſzywan/ licha albo czetna/ [...] rozmaite polożenia/ lidźb y wielkości poſtánowione bywáią *KwiatKsiąż* I3v.

a. *Graficzny symbol liczby i cyfra; słowna realizacja zapisu* (65) : Naucz ſie they liczby dobrze wymawiac. 9 1 4 2 3 5 3 4 5 6 *KłosAlg* Bv; Dobrze ſie wierſz w czytaniu potoczy/ Przeto liczbá przy nich vkázuie/ Wiele ktory ſylab zawnięzuie *BielKom nlb* 7; Ten żydy piſác napirwey nauczył/ wynálazſzy bukſztaby ábo kárák [...] iákie tu obaczyſz. [...] Przez ty litery też oni liczbę rozumieią. *BielKron* 45v; Aera, nota numeri est, puta in moneta notabatur numerus quem valebat. Liczbá którą kładá ná grofze/ yáko wiele płácá *Mqcz* 4d; Wiele ſie thego przygadźálo [...] / táiemnie lifty przefyłác [...] : Piſzą iedni przes káráktery nieznáiomie/ drudzy przes liczbę/ drudzy tylko przes Vocales *BielSpr* 49; Bo v Grekow iáko y y Ebreyczykow ináčzey liczby nie znáčzą/ iedno przes litery *BudNT* Kk8, Gg3; *CzechRozm* 136v [2 r.], 139v, 170, 170v; *NiemObr* 100, 173; *ReszList* 147 [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: liczba ukazuje, liczby uczyć, używać, wymawiać; charakter liczby; liczbę kłaść, przydać, rozumieć, znaczyć; piſac przez liczbę; wejźrzc w liczbę; liczbę piſac; w liczbie pokazować się (okazować się) (2).

Szereg: »liczba albo cyfra« [*szyk 1 : 1*] (2): Ale iż v nich nie cyfrámi álbo liczbá iáką ty látá piſzą/ ále ſłowy dokłádnymi *CzechRozm* 137, 137.

α. *O symbolicznych liczbach w Apokalipsie, którym przypisuje się znaczenie imienia szatana, jego przedstawiciela człowieka lub pewnych przełomowych momentów w historii Kościoła Św.* (23) : Połóżył

też Duch święty liczbę człowieka y liczbę bełtiew/ fześć kroć fto fześcdzyefiāt y fześć. To iako z dawnā wiemy/ iż Pan zāwždy zākrywał czāły dekretow fwoich pod niepewnemi liczbāmi *RejAp* 116v.

liczba czego (8): *RejAp* BB4, 115, 127v; Y widzialem [...] ktorzy zwycięftwo otrzymāli nād zwierzem y (nād) obrāzem iego/ y (nād) cechā iego/ y (nād) liczbā imieniā iego [*ex numero nominis eius*]/ (widzialem) ftoiāce nā morzu fklānem/ māiāce ārfy Boże. *BudNT Apoc* 15/2; Trzećie/ iż tā bēdzie liczbā imieniā Antychriſtowe⁸⁰: ā nie liczbā czāfu ktore⁸⁰ fię Antychriſt ziāwić/ ābo więc vmrzeć miał *WujNT* 870, *Apoc* 13/17, 15/2.

liczba czyja [*G sb i pron*] (13): Abowiem ci liczbā człowiekā ā liczbā bełtiew ieft fześć kroć fto y fześcdzyefiāt y fześć. *RejAp* 115, 116v [3 r.], *Eev*; *BudNT* Kk8 [2 r.]; *WujNT Apoc* 13/18 [2 r.], s. 869. *Cf* *Zwrot*.

W połączeniu z liczebnikiem [zawsze: *liczba + liczebnik*] (8): Tāmże kładzie Duch święty y liczbę lat zyāwienia Bełtiew tey 666. *RejAp* BB4, 115 [2 r.], 116v [2 r.], 144v; *BudNT* Kk8; *WujNT Apoc* 13/18.

W charakterystycznych połączeniach: *liczba niepewna*; *liczba (jest) bestyjej* (6), *czasu, człowieka* (6), *imienia* (6), *lat zjawienia*; *liczbę kłaść (położyć)* (2); *nad liczbą widzieć*; *zakrywać pod [jaką] liczbą*.

Zwrot: »obliczyć liczbę [czyjā]« = *rozszyfrować, odczytać coś; computere numerum* *Vulg* (2): A kto ma rozum/ niech obliczy liczbę bełtiew. *RejAp* 115; *WujNT Apoc* 13/18.

β. *Cyfra oznaczająca kolejne miejsce, numer porządkowy czegoś w jakimś zapisie* (24) : *FalZioł* V 46; *Mącz* 57b; piérwża liczbā Liſt vkāzuie/ ā druga liczbā Wiérſz. *SienLek* Aaaa3, 196 [4 r.], S; Porządek ksiąg ftārego Przymierza z liczbā/ ktōra vkāzuie/ na ktorem fie liście ktore kfięgi poczynaia. *BudBib* c4v; *CzechRozm* **7; *CzechEp* 12; Māle litery przy liczbāch ābo konkordāntiāch nā wnętrznym brzegu/ y przy fłowiech w texcie położone/ pokāzuiā do ktorych fłow należy ktōra konkordāntia nā brzegu wyrāżona. *WujNT przedm* 29, *przedm* 25 *marg*, Xxxxx; Té wżyfłkie mieyfćā *digniora notatu*, znióflēm z tego autorā, āby czytelnik wedle liczby rewidowawfzy mieyfćā té, wybaczał trib, ktōrégo fie ma Sędzia káždy trzymać *SarnStat* 1292; *CiekPotr* 91.

liczba czego (7): *BibRadz* *5v; liczbā bliſzfza vkāzuie onéy karty liczbę. *SienLek* S; Argumentā ābo Summy Rozdziału káždego fā położone/ y liczbāmi wierfzow poznaczone *WujNT przedm* 26, *przedm* 25, 28 [2 r.], Xxxxx.

W charakterystycznych połączeniach: *liczba (jest) bliſzsa, druga (wtora)* (3), *pewna, pierwszej* (5), *położona, rozsadzona* (2), *siodma*; *liczba karty, wiersza* (3), *w argumencie, o puszczaniu krwi; w summaryjusz, liczba ktora czyni, stoi* (2), *ukazuje (pokazuje)* (6), *znaczy* (4), *znamionuje; wedle liczby rewidować; czcić liczbę; liczbą poznaczone; po liczbie stać; omylić się w liczbie*.

2. *Kolejność, rząd, następstwo, porządek, miejsce w jakimś układzie* (24) : Bo rzekfzy Pierwſzy Piotr/ miał mowić wtory Iędrzey/ trzeći Philip (czego lidzbā potrzebowałā) Lecz tego nie czyni *SkarJedn* 75, 74.

W przeciwstawieniu: »liczba ... dostojeńſtwo« (1): piérwſzy miedzy Apoſtoły nie lidzbā/ āle doſtoieńftwem. *SkarJedn* d8v.

Zwrot: »[kogo z kim] w jednej liczbie pokłādać« = *tak samo traktować* (1): A Piotrá weſpołek z fobā w iedney liczbie pokłādał/ tāk piſząc: Co ieft Piotr? co ieft Pāweł? iedno ſłudzy Chriſtuſowi rć. *NiemObr* 42.

Szereg: »nie liczba ani porządek« (1): To znąc iż fię nie ná lidźbie áni porządek w liczeniu/ ále ná dodoftoyność [!] Piotrá S. y przodkowánie nád inne oglądáli *SkarJedn* 75.

Wyrażenia przyimkowe: »[który] wedle liczby« (1): Quotus, Któri w lidźbie/ álbo któri wedle lidźby. *Mącz* 344c.

»dla liczby« (3): Piotrá ná pierwfzym y nagłownieyfzym po łobie Apoftołem vczyńił: co wyrázili Ewániełiftowie/ mowiąc: Pierwfzy Piotr á niemowiąc (áby kto nie rzekł/ ifz to dla lidźby czyni) wtory Iędrzey/ trzeći Ian. *SkarŻyw* 597.

~ *W przeciwstawieniu*: »nie dla liczby ... ale dla dostojeństwa« (2): Lecż tego nie czyni/ dáiąc znąc/ iż nie dla lidźby rzekł pierwfzy Piotr/ ále dla doftoieńftwá. *SkarJedn* 75, 75. ~

»w liczbie« (2):

~ *w liczbie czego* (1): Będe wám czytał z Dawidá [...] Ze Pfálmu Dawidowego Dwudźieftego y trzećiego. A z Kredá Krześciánkfiego. Ze Skłádu Apoftołkfiego W licźbie Artykułu piątego Ktory ieft Philippá świętego. *MWilkHist* D4.

W przeciwstawieniu: »nie w liczbie ... ale w dostojeństwie« (1): Piotr S. ftopień iáki nád inne mieć muśi/ iefli porządkiem ma być od innych różny. A to nie w lidźbie (bo lidźbá ftopniá y grádum nie czyni) ále w doftoieńftwie onym *SkarJedn* 74. ~

»[który] w liczbie« (13): Quotus es, Którím yeftes w lidźbie. *Mącz* 344c, 344c.

~ *w liczbie czego* (1): Pfálm pierwfzy pokutny/ á w licźbie Pfálmow Dawidowych fzofty. *LatHar* 159.

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym [liczba + liczebnik (6), liczebnik + liczba (5)] (11): *BielKron* 144v; *SienLekAndr* a2; śiódmé przykazánié w licźbie/ á ná wtórey tablicy/ [...] czwarté takie ieft. *BiałKat* 61, 58v; *CzechRozm* 16; *CzechEp* 182, 371; Iuftyń w oney rozmowie/ ktorą miał z żydem Trifonem/ znácznie fyná Bożego/ wtorym Bogiem w licźbie zowie *NiemObr* 124, 125; *LatHar* 159, 318. ~

3. Arytmetyka, matematyka; arithmetica, numeralis scientia, numerus *Mącz* (6) : Licźba ieft nauka barzo zaczná y pożyteczná. Zacznóć iey z tąd fię vkazuie/ iż wśytki rzeczy od pocżátku ftworzone pod czyłtim rzádem y pod pewná licźbą fą poftanowiony. Bowiem y ten ktori wśytko ftworził: nie chćiał fię z Licźby wyłamowác *KłosAlg* Av; *Arithmetica*, Latine numeralis scientia, enim Graece, Numerus, Unde *Arithmetica*, Rechmiłtrská nauká Licźbá. *Mącz* 16b.

Wyrażenie: »nauka liczby« (2): Algoritmus: To ieftń nauka Licźby: Polską rzeczą wydána: Przez Kxiędza Tomáfa Kłófa. *KłosAlg kt*, A4.

Szereg: »liczba a rozmierzanie świata [= geometria]« (1): Drudzy byli Mędrzy Włóscy/ ktorých przodek Pitágorás/ ten fię nie obierał iedno w licźbie á rozmierzániu świátá y w fpiewániu. *BielKron* 121v.

4. Rachowanie, obliczanie; nauka, umiejętność rachowania; ratio Vulg, Modrz, JanStat, Cn; numerus, calculus, computatio, ratiuncula, subductio Cn (152) : Chczefzli byc prędkí w licźbie Naucz fię tey wśytkiey figuri po pamięci ná kaźdy dzień iednego rzędu. *KłosAlg* B2, kt, A4v [4 r.], B; *BielKron* 21.

W połączeniu szeregowym (1): Pod kupiectwem fię zamyka żeglowanie/ furmánístwo/ szynkárstwo y przedawanie tych wśzytkich rzeczy/ ktore fię liczbą/ korcem/ wagą/ łokciem/ kwartą y wielkością mierzą. *KlonFlis* A4.

W charakterystycznych połączeniach: liczba blach; liczba polska, słuszna; osoba liczby, pożytek; liczby pożywać; liczbę obaczać, pojąć, wiedzieć; liczbą mierzyć się; prędkie w liczbie; w liczbie postanowić, stworzyć.

Zwroty: »liczbę czynić; działanie liczby« = *rachować* (1; 1): Człowiek bywa nawczony w gwiazdarskiej nawcze/ w muzycze/ w dzalaniu liczby/ w rozmierzaniu rzeczy trudnych *FalZioł* V 51v; á tym też száfowali ci Chorążowie/ ktore obierano k themu godne/ ktorzy czytać y pić wmieli y lidźbę czynić/ bierano thez s nich godnieyfe y záfłużeńfe ná wyfłze mieyfcá y *Vrzędy BielSpr* 15.

»dawać pod liczbą« (1): A wśakoż nie kazał im do rąk dáwać piędzy pod liczbą [*non supputetur eis argentum quod datur*] *BibRadz* 4.Reg 22/7.

»[co] pod liczbą odbierać« (1): Goździe/ gonty/ cegłę/ y infze rzeczy/ tak mále y mnieyfe/ pod liczbą máią odbierać *GostGosp* 14.

»poczytać, jest poczytany na liczbie; liczba [czego] ma być poczytana« = *wyliczyć, ustanowić cenę na coś; mensuram computare ad rationem, computare in ratione; ratio debet computari* *JanStat* [szyk zmienny] (2 : 1; 1): tedy Zupnik/ który dźierzy Zupy do wiernych rąk/ nie ma inaczey miary soli poczytać ná liczbie/ iedno po cztery grofze. *SarnStat* 373, 373, 374, 375.

»pość w liczbę« = *zostać policzonym* (1): A to káždy da ktory iedno poydzie w lidźbę [*qui transit ad nomen*]/ puł *Syklá Leop Ex* 30/13.

»zamierzyć dni pod liczbą« = *wyliczyć długość życia* (1): Zámierzył im dni pod liczbą y czas pewny/ y dał im moc nád rzeczami ziemfkiemi. *BibRadz Eccli* 17/2.

»liczbą zliczyć [co], liczony« (1 : 1): ábowiem ná wadze ważył fwiát/ á miarą rozmierzył czáfy/ y liczbą zliczył czáfy [*et numero numeravit*] *Leop* 4.*Esdr* 4/37; Nie liczbą liczoné, ále fprawnym gwichtem máią bydź wotá wázoné. *SarnStat* 47.

Wyrażenie: »omyłka w liczbie« (1): Do czego przyftąpiłyby zdania Woiewod y Káfztellanow/ [...] ktorziby byli wfze^{go} w onem powiećie świádomi o ktoemby rzecz byłá: tak izby fię wielka omyłka w takiey liczbie z ftác niemogła [*ut parvus error accideret, hac ratione ineunda*]. *ModrzBaz* 120v.

Wyrażenia przyimkowe: »według (a. wedle) liczby« (6): *RejPos* 66v, 101v; Rzędy záfie [...] ftáwiáli odliebie ná fześci ftop áby byli wolni ku ftrzelaniu/ według they liczby y mieyfcá/ może więczfe woyfka ftháwiác. *BielSpr* 17; *SarnStat* 365.

~ *według liczby czego* (1): O dawności ich nie możem inaczey náleść iedno według ich liczby lat/ olimpiades/ bo v nich olimpiades/ iedno cztery látá náfze waży *BielKron* 98.

według liczby czyjej [w tym: *G pron* (1), *pron poss* (1)] (2): *BielKron* 98; Popátrz (kto iych pińmo ććiefz/) do 10. Roz: Mattheufza według náfzey liczby w wirfzyk 12. tam naydziefz w pośpolitych kśięgach tak ten wirfz napifany *BudNT przedm* b3. ~

»pod liczbą« = *obliczywszy* (7): *OrzRozm* M4; W ten czás Vrzędnikom przędziwo pod liczbą ořtáwowác *GostGosp* 72. Cf »dawać pod liczbą«, »pod liczbą odbierać«, »zamierzyć dni pod liczbą«.

~ Szeregi: »pod rządem i pod liczbą« (1): Zaczność iey [liczby] z tąd sie vkazuie/ iż [...] pod czyftim rządem y pod pewną liczbą fą poftanowiony. *KłosAlg* Av.

»pod liczbą i pod wagą« (1): A nim fpołu Eleázárowi fynowi Fineefowemu fktorem i był Iozábád fyn Iezufów/ y Noedia fyn Banuiego Lewitowie/ á wżytko pod lidźbą y pod wagą [ad numerum et ad pondus universa Vulg]/ y tádmże zárázem fpiáno wżytkę wagę ich. *BudBib* 3.Esdr 8/64. ~

W przeni (4) :

W połączeniu szeregowym (1): Ale (ty Pánie) wfyfłtkieś rzeczy pod miarą/ pod liczbą/ y pod wagą [in mensura et numero et pondere] rozłóżył. *Leop Sap* 11/21.

Zwrot: »być w liczbie [czyjej]« = *być policzonym* (1): Bo fndaz namnieyfía końc ćiałá moiego ieft wliczbie twoiey [bożej] *RejPs* 206v.

Szeregi: »rząd a liczba« (1): [też *gospodarski jest kto liczby dobrze a pobożnie pożywa*] ktori [Pan Bóg] w rządzie á wliczbie fłufznej wifłtko [!] poftanowił. Nie dla lichwy albo chytrego łupieftwa *KłosAlg* A4v.

»liczba i (albo) waga« (1): bo yako krople morfkye nyemogą bycz zlyczone yeno oth fámego boga ktori wżytko y wlydzbye y w uadze ftworzył *PatKaz III* 125v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

a. *Sposób liczenia wartości; wartość płatnicza, obliczeniowa* (116) : *ZapWar* 1527 nr 2534; slachetny Pán waltyn Gofztomfky ma dacz pyerwfznych pyęnyedzy 50 m. Lyczbi po 20g na Swątky prziflę *ZapKościer* 1585/57v.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy państw lub terytorium [liczba + przymiotnik (103), przymiotnik + liczba (8)] (111): Item a ktho dzyewka zgyey dobrą wolyą a przyaflywywe wefzmye ma dacz polthori kopy a lydzby walaſkyey pyąoz slothych afpramy. *MetrKor* 34/135v; thedi viny dzyefzyancz grziwyen, podolſki liczbi starofczie prepadnye *MetrKor* 40/823, 34/135v; *ZapWar* 1527 nr 2381, 2382, 1532 nr 2415, 2471, 1549 nr 2657, 1550 nr 2665; *ConPiotr* 31v; ktori dom ieft na Szacunku marc. pulpiętha Sta liczby pruskiey *ZapKościer* 1580/7v; Opatrznemu Tomaszowi Bachowi marc. dwadziefća liczby pruskiey na karczmę iemu daiąc. *ZapKościer* 1582/26v; a tak [...] Myal dacz slachetny pán Caſper placheczfky za Głowyę bratha Simona lubanſkego. yako 30 slotych Lyczby polfky každy sloty Rachuyancz po 30 g *ZapKościer* 1582/34; poziczęł fumę piędiedzi 30 grziwien liczby prufkj *ZapKościer* 1589/87v, 1579/2 [2 r.], 2v, 3, 1580/4, 4v (91); ná ratufz przednieyfzého miáftá pozwáni bydź máią/ y winą ftá grziwien piędiedzy liczby polfkiéy karáni/ tyle kroć/ ileby niedbáli w vrzędzie fwym náleżieni byli *SarnStat* 271, 407, 1149, 1209, 1242, 1250 (10).

W charakterystycznych połączeniach: liczba kościelna, krakowska, podolska, polska (23), *połgroszkowa, pruska* (83), *wałaska* (2), *żydowska* (2); *liczba monety; grosz [jakiej] liczby, grzywna* (27), *kopa, marka* (62), *pieniądz* (5), *połgroszek, ważność, wina, złoty* (12).

Szereg: »moneta, (a, i, et) liczba« [szyk 10 : 5] (15): Iako on mnye nye pozyczyl sta slothych monethy y lyczby polskyey na skupowane dzezaczyn *ZapWar* 1527 nr 2382, 1527 nr 2382, 1532 nr 2415, 1549 nr 2657; Trzy thyfiącze zlothich monethy, a lyczby nafly Polfkiey, na obronę thego roczną przyłózić. *ConPiotr* 31v; *ZapKościer* 1580/13v; A nápotym ieno drobne piędiedze/ álbo zgoła grzywny monety y lyczby Polfkiéy [marcae moneta et numeri Polonicalium *JanStat* 376] *SarnStat* 407; [Podymnego] po dwa grofzá monéty y lyczby/ która poſpolicie w króleftwie bieży [per duos grossos

monetae, et numeri communiter in regno currentis JanStat 798] / Nam y potomkom nálezym będą dawać y płacić *SarnStat 1055, 1162, 1209, 1242, 1250, 1251, 1255, 1256.*

Wyrażenie przyimkowe: »na liczbę [jaką]« (2): *MetrKor 34/135v*; Wyfzło ná ty rzeczy złotá XXIX libr/ fiedm let y trzydzyeści fyklow/ fyklus waży według Żydow ná liczbę kościelną vncią nálezę. *BielKron 35v.*

5. *Rachunek, obrachunek, rozliczenie się, sprawozdanie; ratio BartBydż, Mącz, Vulg, PolAnL Cn; calculus Mącz, Cn; computatio, expensi latio, subductio Cn (329) :*

a. *Z pieniędzy lub innych spraw materialnych (168) : BartBydż 128b; (nagł) Dworzka liczba. (-) Krol nalez miłofciwy Sigmunt: odložil 473005. zło. na obronę sławnego krolestwa Polkiego/ za ktore chce mieć iezdnych 3880 A piefzych 750. KłosAlg Gv; Nuż więc ftároftowie owi Y tenći czáfem włowi Bo chocia dzierży árendą Wždy iednak oftrzyfłki będą A choć ná liczbie przeftanie Przed fie dłužen nie zoftanie Bo łácniey fie wždy wyliczyć Niż fie ná fwey troffe czwiczyc *RejRozpr C4; GliczKsiąż 14; y Poborcomby zásię fwoie cyrográfy dawáli: áby/ gdyby do liczby przyfzło/ oboie cyrográfy/ oboiey ftronie byłyby świádkámi. ModrzBaz 125; Vrzednik ma w káždym rozchodzie ftrzedz/ áby nie był wiefzy nakład niż pożytek: [...] bo mu słuźnie Pan tego nie ma przyiác ná liczbie. GostGosp 16; Retentow przy liczbie nie ma dawać Vrzednik/ gdy mu Pan zákázuie borgowác. GostGosp 50, 16, 52, 108, 114, 158 [2 r.]; Przyczyná tego: iż pieniádze Królá Ie⁸⁰ M. ná liczbie Zupnéy/ [...] bywáiá vmnieyfzáné. SarnStat 372, 336, 359, 373, 414, 416 (14).**

liczba czego (6): Rozchodow z fkárbu liczbá/ y oftátká dopátrzenie: áby ztąd možono wiefzić/ iefli trzebá iákie pieniádze zložyc. ModrzBaz 93v; SarnStat 417; VotSzl Ev. Cf Zwroty.

liczba z czego (31): BielKron 360; á to Experiencya vczynilá: žeby y fkory porzádnie chowano/ iákoby z tego porzádna liczbá bylá. GostGosp 116; potym gdy oné do słuźnych lat przydá/ od opiekuná zwykły wycięgác liczbę z dóbr y rzeczy ruchownych y nieruchownych którychkolwiek. SarnStat 584, 364 marg. Cf Zwroty.

liczba czyja [= przez kogo wykonywana; w tym: G sb i pron (6), ai poss (1)] (7): Poborców liczbá/ ná Séymie przy liczbie Prowizorfkiéy bydż ma SarnStat 444, 355, 444. Cf »liczby słuřać«.

W charakterystycznych połączeniach: liczba doskonała, dostateczna (6), dworska, krolewska, łacwiejsza, porzádna, pospolita, prowizorska, ziemská, zupná; liczba dyspensatorow, kuratorow, kwestorow, od mężow, od pisarzow (2), od poborcow (3), rest, rozchodow, słuğ, szafarstwa, szafarzow, zup; liczba z czynszow (3), z dóbr, z dochodow (3), z krzywd, z kupiectwa, z kwarty, z odbierania, z opiekuństwa, z pieniády, (z) poborow (2), z pospolstwa, z prowentow (2), ze skarbow, ze stada (3), z szkod, z włodowania, ze wszystkiego, z wydawania; liczba z niewolniki, z(e) słuğami (słuźebniki) (5), z urzędnikami; liczba przed deputaty (2), przed podskarbiámi, przed pošty, przed prowizorámi, przed radámi, przed sádem; liczba wedle inwentarza, szafunku; liczba o retenta; liczba w registrze; ostatek liczby; do liczby naznaczoney, przyść; skubać się około liczby; z liczby kwitowác, oddany; liczbie prefigowany; liczbę pisać, wycięgác; o liczbę pociágnác; z liczbá przyjechać; na liczbie przestać, przyiác; przy liczbie bywác, oglédać, pokazać, usprawiedliwić (2).

*Zwroty:»liczbę [od kogo] brać (a. wybierać), przymowác; [komu] na liczbie przyięto być ma« [szyk zmienny] (3 : 1; 1): od pifarzow liczbę wybieray *FalZioł V 53, V 50; BudBib 4.Reg 12/14; A cokolwiek**

do fkarbu náfzého królewfkiego/ ábo ná Zołniérzá/ [...] vczynionym wydano ieft/ to im ná liczbie przyięto bydź ma. *SarnStat* 355, 357.

»liczbę czynić (*a.* uczynić), sprawiać (*a.* odprawić), działać; o liczbę czynić; liczba ma być (*a.* jest) czyniona, odprawi się; czynienie (*a.* uczynienie) liczby; czynienie liczbie« = *rationes dispungere Mącz; inire rationem Calag; colligere Calep* [*w tym: z czego (25), komu (9), przed kim (7), z kim (5), czego (1), z kogo (1), od kogo (1)*] [*szyk zmien*] (51 : 2 : 1; 1; 4 : 2; 7; 1): *FalZioł* V 53; A potem dzieciom onem zonych pieniędzy głównych liczbę czynicz gdy kv liatom przidą. *ComCrac* 16; Bo więc łączniey ftego wyniść Kto ma ftrochy liczbę czynić *RejRozpr* D3; *LibMal* 1545/102v; *RejKup* a6v; *Diar* 81, 91; *DiarDop* 116; Też Ráyce powinni ná każdy rok przed ftárszymi y celnieyfzymi s poľpolftwá liczbę czynić/ ze wzyftkich wzyętych dochodow Mieyfkich. *GroicPorz* b4v, gg3v; *Leop Dan* 6/2; *UstPraw* B3; A po niemáłym czáfie przyfzedł pan onych fłuźebnikow/ y vczynił liczbę z nimi. *BibRadz Matth* 25/19; *Goski* A4, A14v; Thegoż roku Stroźberg Probofzcz Gnieznienfki był pozwan y poiman [...] przeto iż liczby nie vczynił zdochodow Papiefkich *BielKron* 378v; *Mącz* 331d; *RejPos* 246; A liczbę z odbieránia y wydawánia czyniliby wzytcy weľpolek ná każdy rok ná feymie *ModrzBaz* 123v; *Calag* 389b; *GórnRozm* C2v, G3; Niechaize wam ten Depeculator fztich wztikich fzkod y krziwd litzbe tzini *Paprup* K, K, K2v; *ActReg* 45, 163; *Calep* 215a; *GostGosp* 50, 154; *WujNT Matth* 25/19; Ale niechay będzie przyięgły/ y fpoľobny do czyniění liczby poľpolitęy/ ziemfkiey/ y królewfkiey ofobliwéy *SarnStat* 336, 336, 346 [2 r.], 355 [4 r.], 363, 364 [4 r.] (37); *VotSzl* Ev.

»liczbę da(wa)ć (*a.* oddać); liczba ma być oddawana« [*w tym: z czego (2), od kogo (1), czego (1)*] = *rationem referre Mącz, Cn; reddere rationem Mącz, Vulg* [*szyk zmienny*] (4; 1): *Mącz* 347a, b; A ták niezdroźnaby była rzecz [...]: á z tego cokolwiekby się ná dáry wyľożyło/ iáko y z infzych nakłádow potrzebnych/ žeby Podfkarbi liczbę dawał. *ModrzBaz* 22; *WujNT Luc* 16/2; *SarnStat* 1202.

»liczbę kłaść; na liczbę kłaść, ma być kładziono; na liczbie kłaść, ma być (*a.* jest) kładzion(y)« [*w tym: z kim (6), komu (3), czego (1)*] = *rachować się, rozliczać się z kimś; rationem ponere Mącz, Vulg, JanStat; calculum ponere Mącz; ad rationem ponere, in ratione computandus JanStat* [*szyk zmienny*] (8; 2 : 1; 2 : 9): *RejKup* cc2; A przetoz przypodobane ieft kroleřtwo niebiefkie człowiekowi Krolowi ktory chćiał liczbę [!] kłaść z flugámi fwemi. A gdy iuź począł kłaść onę liczbę/ przywiedziono mu iednego ktory mu był dłuźen dziefięć tyfięcy funtow. *Leop Matth* 18/23; *Mącz* 31e; *RejPos* 246 [2 r.]; *BudNT Matth* 18/23; *GostGosp* 50; *WujNT Matth* 18/23, 24; Báľwan foli dárowány Zupnik Krolowi ná liczbę po czemu kłaść ma. *SarnStat* 372 marg, 338, 372, 374, 376 [5 r.], 377, 378 [2 r.].

»na liczbę przyść« (1): Zábľadzi teź iáłowicá Ná ftároftę poľowicá A czáfem fie wfytká zeydzie Wfćák to ná liczbę nieprzydzie *RejRozpr* C4.

»liczby sľuchać, sľuchanie (*a.* przesľuchanie, *a.* wysľuchanie)« [*w tym: czyjej (4), od kogo (1), z czego (1)*] [*szyk zmienny*] (7 : 3): *KromRozm* I Bv; *ModrzBaz* 123v; *ActReg* 9; *GostGosp* 150; *WujNT* 73; á to wzyftko wiernie fpiľać ma/ y tym którzy liczby flucháią pokázác [*conscripta rationistis enodare JanStat* 39]: áby oni ogládáli/ ná wiele Summá pieniędzy królewfkich wychodźi. *SarnStat* 374, 412 [2 r.], 413, 970.

»usieść na liczbie« = *przyjmować rozliczenie* (1): A gdy iuź vľiadł ná liczbę oney/ przywiedziono mu iednego/ co mu był zoľthał dzyefięć tyfięcy funtow. *RejPos* 246.

»na liczbie zostać« [*w tym: komu (1)*] = *zostać winnym, nie móc rozliczyć się do końca* [*szyk zmienny*] (6): gdym bil v pana tharnowfkyego pyfárzem thedym bil zořthal fyedm feth korczy owfía na lyczbye, kthorym owyefz przedawal befz wyedzenya panfkyego *LibMal* 1545/102; *MurzNT* 88v; *BielKom* G2; iř niebořátko chłopek/ zlfkfzy fie vmilkł/ y pořzedł precř/ máiącz pewnie zá tho/ iř iefzcze bárwirzowi zořtał ná licźbie. *GórnDworz* R8; *SarnStat* 89, 416.

Wyrażenie: »liczba roczna (a. doroczna)« (3): *GostGosp* 167, 167 řp; Przeto iefzcze trzymác mam/ poki nie przeřtáną Pifác tey licźby roczney *KlonWor* 79.

Szereg: »ratio abo liczba« (1): *Rationem* ábo liczbę řzáfunku *et villicationis suae*, niechby ná początku Seymu/ zaráz *in facie totius Reipub*: czynili ři řzáfárze/ przy zdawánium vrřędow řwych *VotSzl* Ev.

Wyrażenia przyimkowe: »dla liczby« (5): ma qwit wřiąć co potrzeb wyda od gořciá álbo od řługi iego: dla licźby y wiáry co wydał. *GostGosp* 24, 16, 24, 50, 56.

»wedle liczby« (1): A przymiárek ma bydź wiádomy y nápiřány/ v korcá 4. 8. 10, potym w řáfztu: tákře y dáley/ wedle licźby. řć. *GostGosp* 156.

a. Wyrażony w liczbie stan posiadania, majątku; rachunek, konto (4) : Dopiro cbce bydź rřádnym: dopiro ráchuie, Dopiro kreteř pfuie; po obiedzie řyřzká. Potrzebá tego przedřię, áby mi řię liczbá Dořtáteczna ze wřzyřtkiey řummy pokazálá. Liczbác řię okázuie: lecz mořzenká puřta. *CiekPotr* 34.

liczba z czego (1): Potrzebá tego przedřię, áby mi řię liczbá Dořtáteczna ze wřzyřtkiey řummy pokazálá. *CiekPotr* 34.

Wyrażenie przyimkowe: »[ile] na liczbie« = *w majątku* (1): zowiá go Doktorem *Hiperbolicum*, tákowego vřzyřcielá/ ktory vmie z komorá wielbłádá vřzyniřć/ ktory tyřiącámi potřzáfá/ á ledwie pięć ná licźbie *ReszPrz* 64.

Przen: *O stosunkach między Bogiem i człowiekiem* (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »na liczbie« (1): Nie iřbym řzukał datku: ále řzukam owocu ktoryby obřitował ná licźbie wářzey [*in ratione vestra*]. *WujNT Philipp* 4/17.

b. *Z jakiejř działalności, czynów lub spraw; pensum* *Modrz* (161) :

liczba czego (5): *Cf czego od kogo*, »liczbę czyniřć«, »liczbę dawać«.

liczba czego od kogo (3): Iřz cokolwiek on wednie czyniřł/ widziáł albo piřáł to wřzyřtko wieczor wřpominał/ iakoby od řiebie dniowych řpřaw [!] licźby pořádał *KwiatKřiqř* I2v. *Cf* »liczbę brać«.

liczba z czego (9): *BielKom* C6; Co iefřliby řli byřli/ á więcey rřeć řwá niř pořpolitá miłowáli/ ázaby niebyřli godni/ řeby ie z vrřędu złóżywřzy/ w piřwřzem ich řtanie zořtáwiono/ á licźby řię z onego vrřędu od nich domagano [*ratioque gesti magistratus ab eis reposceretur*]? *ModrzBaz* 44v. *Cf* »liczbę czyniřć«, »liczbę dawać«.

W charakterystycznych połączeniach: liczba administracyjej, z czasu, nauk, roboty, słow, (ze) spraw (3), *z urřędu* (3), *z włódowania, ze wszego; sroga liczba; liczby pořřádać*.

Zwroty:»liczbę [*czego od kogo*] brać (a. wybierać)« = *odbierać sprawozdanie z czegoř*; *rationem* (a. *pensum laboris*) *exigere* *Modrz* [*szyk zmienny*] (2): á iáko od rřećzy řpřofnych/ ták y od řłow nieucźciwřych niechay ie hámuiař/ biorąc od nich liczbę řłow y řpřaw wřzyřtkich. *ModrzBaz* 10v, 10v.

»liczbę czyniřć (a. uczyniřć)« [*to tym: z czego* (6), *komu* (2), *czego* (1)] = *rationem reddere* *Modrz* (8): *BielKron* 105; iřz miał [*Scypio*] ze wřzyřtkich řpřaw řwych liczbę czyniřć/ onym řurowym

Sędziom/ ktorzy naymnieyŝe przeŝtępki frodze karáli *Górndworz* Aa7; Tych obyczáíow wieleby wítało/ kiedyby káždy liczbę musiał czynić y z czáfu ftrawionego/ y zrzeczy od siebie wczynionych. *ModrzBaz* 83, 48, 44v, 76; *SkarŻyw* 107; *Phil* E.

»liczbę da(wa)ć« [w tym: czego (1), z czego (1), komu (1)] (3): *Diar* 86; *DiarDop* 109; Nihil est sapientis praestare nisi culpam, Mądry człowiek z żadney rzeczy bárziesy nie winien liczby dáć yáko z wyŝtępu że sie przezeń ítał álbo mądry ninacz bárziesy nie winień odpowiedáć yáko ná winę przezeń dopuŝczoną. *Mącz* 419b. [Cf *Przen BielKron* [206]].

Iron. (1):

Zwrot: »liczbę czynić [komu]« (1): oto wam Krol ie⁸⁰ m. litzbe tzini/ iadl w piatek ribi á wfobote grzibi *PaprUp* K2.

W przen (5): *Leop Ier* 23/4; A wŝyŝcy álbo nowe ftroie wymyŝláią Albo drogie podárki pogotowiu máią. Y tryumphy gotuią: káždy ná tym ftoi/ Zeby tákiemu Pánu znák dał chęci swoiey. Y tyŝ sam nic nie myŝlíŝ z czymby fię pokázáć/ Y z ciemney niepámięci liczby fię wymázáć? *WitosłLut* A2v.

Zwroty: »czynić liczbę [komu z czego]« (1): ále iż teŝ ma y niektore fady táiemne z ktorych nam nie powinien czynić liczby *BibRadz* I 273v.

»na liczbie zostaáć« [w tym: komu (1)] = *byá dłuŝnym coŝ komuŝ* (2): A thák gdy fwych dobrich myfli wŝywamy/ trzebá sie nam pilno wygiŝkáć/ ábychmy ich ták yŝywáli/ żebychmy áni Bogu/ áni żadnemu człowieku ná liczbie nie zoftáli *RejZwierc* 103, 156v.

Przen: *O stosunkach między człowiekiem a Bogiem; sprawa, odpowiedzialność, sąd* (139) : *RejKup* bb7v; A tu káždy zrozumieá moŝe co to íeŝt zá ftrách/ ftráciwŝy tu wŝytko włodárŝtwo ŝwoie/ íeŝt ktemu tá m przyŝć ná trudná liczbę á ná frogie dekretá *RejPos* 190v, 192v, 193, 280v.

liczba od kogo, od czego (5): A czegoŝ fŝukamy v tego ŝwiátá nędznego? Oto pracey/ kłopotu/ á zátrudnienia/ zniewolenia myfli ŝwoich/ y trudney liczby od Pána ŝwego *RejPos* 316v, 192v, 201. Cf »liczbę braáć«, »liczbę dáć«.

liczba z kogo, z czego (66): tak teŝ Pan bog będe chcał od nas Licby nieyedno zewŝytkjch rzeá ktorich nam tu naczas wŝicził ku dobremu Saŝowaniu/ ale teŝ y ŝproŝnych ŝłow nalljch *RejKup* a6v, e7v; Wŝytko więć iuŝ zátłumi oná marna chciwoŝć/ Ze zginie miłofierdzye/ zginie ŝpráwiedliwoŝć. A iákoŝ tu więć będzye z oney liczby wynidŝ/ Kiedy iá Pan rokkaŝe s tych ŝzáfunkow czynić. *RejWiz* 191v; *RejPos* 163, 185v, 280, 281; *SkarŻyw* 473. Cf »liczbę braáć«, »liczbę czynić«, »liczbę dáć«.

liczba komu (40): *RejKup* e7v; A po pułroku/ gdy widział iáko to wrząd trudny a wielki/ y iáka zniego lidŝbá Panu Bogu/ [...] z wielką pokorą [...] Papieŝtvo ŝpuŝcił *SkarŻyw* 473. Cf »liczbę czynić«, »liczbę dáć«, »poczytaá na liczbie«, »na liczbie zostaáć«.

liczba z kim (1): Ktoŝ fię áiebie nie przeleŝknie Pánie? [...] Kto fię nie przeŝtráŝy ná liczbie z fługámi twemi? *SkarKaz*)(3.

liczba czyja (11): A Tu pátrzay/ iáki Pan thwoy tu nadobny porząddek [...] zoftáwiá á poŝthánowiá raczył [...]/ náŝthráŝywŝy cie onymi trudnemi liczbámi thwemi/ onymi okrucieŝtwy ŝądow ŝwoich. *RejPos* 267v, 192v, 193, 193v, 201, 248v (9). Cf »powołaá na liczbę«.

W połączeniu szeregowym (1): Wiem iż zá ŝobą grzechy maŝ: á przed tobą ŝmierá ftráŝliwa/ y przygody do niey nie ŝpodziane/ á rozmáite ftoią: ŝąd frogi/ lidŝbá trudna/ gorące piekło *SkarŻyw* 4.

W charakterystycznych połączeniach: liczba dostateczna, nędzna, słuszna, sroga (18), trudna (5); liczba z czeladki, z domku, z dusz (za dusze) (3), z dziątek, z groszy, z grzechow, za każdego, mow, myśli (2), panowania, pasterstwa, z postępku, z powinności, z rozdawania za się (z siebie) (7), (ze) słow(a) (5), (ze) spraw (7), z szafarstwa, z szafunku, z taleńczyku, z uczynkow (5), urzędu, z włodarstwa (21), ze wszystkiego (ze wszystkich rzeczy) (2), (z) żywota (2); liczba biskupowi, (Panu) Bogu (20), Chrystusowi, pasterzowi, pryncypałowi; liczba od Pana; liczba z sługami; chcieć liczby (5), czekać, napierać się, potrzebować (4), szukać; z liczby wyni(ś)ć (2); folgować liczbie; gotować się ku liczbie; gotować liczbę; przyść na liczbę, wrocić się, wsiadać; nastraszyć liczbą; przestraszyć się na liczbie.

Zwroty: »liczbę brać (a. odbierać)« [w tym: z czego (2), od kogo (1)] = *rationem exigere* Modrz [szyk zmienny] (2): A zaż pan bog niebędzie łtego lidźby brał (będzie) abociem on zna z krytołci [!] łercza nałzego. WróbŻołt 43/22; ModrzBaz 136v.

»liczbę czynić (a. uczynić), działać (a. udziałać)« [w tym: z czego (37), komu (6), z kogo (2), za kogo (2), przed kim (2), za co (1)] [szyk zmienny] (47 : 6): RejPs 140; Wczymeż vboga przewinił Abys łtego Lyczbą czynił. RejKup c; Krjłtus każe ćinić lićbe Bilkupowj RejKup bb5, b3v, b4v [2 r.], b7, b7v, c6 (19); Káždy zá łyę Bogu bęđyie lidźbę czynił. KromRozm I Bv; KromRozm III H5; KrowObr B4, Cv, 41v; RejWiz 19, 178v; BibRadz Is 41 arg; BielKron 201; LeovPrzep E4v; RejPos 146v, 190v [3 r.], 191, 191v, 192v [3 r.] (13); RejPosWiecz³ 99v; KuczbKat 60; RejZwierc 167v, 272v; CzechRozm 205; SkarŻyw 238; NiemObr 41; IOłt Glac tu leży łzáfarz wierny pánu łwemu Królowi na północy niezwyćiężonemu. Teraz ma liczbę czynić przed pánem groźnieyłzym/ Gđzie káždy winien/ by tóz był naniewinnieyłzym. KochFr 117; ArtKanc S17; WujNT 568.

»liczbę dać (a. dawać, a. oddawać); liczba musi być dana« [w tym: komu (25), z czego (21), czego (6), za co (5), za kogo (4), przed kim, przed czym (2), od czego (1), z kogo (1)] = *rationem reddere* PolAnt, Modrz, Vulg; *ratio reddenda est* Modrz [szyk zmienny] (40; 1): SeklKat H2, Z2, Z3v; RejKup b2v; KromRozm III L2; bo czas być musi iż ze wszystkiego WKM Panu Bogu liczbę dać musisz Diar 89; RejWiz 178v; BibRadz *3, Rom 14/12; po długiey rozmowie około bołkiey chwály/ taki wyrok vczyniono/ áby łie według Wormáckiego Dekretu Celárłkiego záchowáli/ iákoby Bogu y Celárzowi liczbę dáli z vczynkow łwych BielKron [206]; GórnDworz Gg5; RejPos 139, 228, 346v; BiałKat d2; GrzegŚm 12; WujJud 15v; KarnNap ktv; Coż v ćiebie waży baczenie ná Bogá/ ktoremu liczbá włzytkich łpraw náłzych muśi być daná? ModrzBaz 107v, 69, 90, 134, 135v; SkarJedn 82; SkarŻyw 58, 184, 472; CzechEp 26, 56, 62; NiemObr 112; ReszList 164; KochWr 27; LatHar 374; WujNT Matth 12/36, s. 52, Rom 14/12, Hebr 13/17, 1.Petr 4/5, Bbbbbb2v, Bbbbbb3v.

»na liczbie poczytać [komu]« [szyk zmienny] (2): Iedny byerze [Pan Bóg] przed czáfem by łie nie zgorłzyli/ A drugie iż prze grzech łwoy też tho záłłżyli. A przedłię to ná liczbye poczyta káždemu/ Iełłi łszedł z wiernym łercem dułaiąc tu iemu. RejWiz 95v, 132.

»powołać na liczbę [czyjł], do liczby [czyjeł]« (1 : 1): Iż gdy łie thego nawięcey nádzyewáć nie bęđyiełz/ iż chce zákołátáć [Pan] we drzwi thwoie/ á powołać cie ná łroga liczbę łwoieł. RejPos 346, 193v.

»liczby słuchać, słuchan« [w tym: z czego (1), za kogo (1)] (3 : 1): RejKup f8; BOg nikogo nie łądzi złego/ áni licźby łłucha/ czego komu nie dał CzechRozm 258v; CzechEp 99; NiemObr 41.

»stanąć, stawiony na liczbę; postawić się z liczbą, na liczbie« [w tym: czego (1), komu (1)] [szyk zmienny] (1 : 1; 1 : 1): Náuka ítráfzna iako íe mamy poítawíc z liczbą íwego włodáríthwá przed Pánem íwoim *RejPos* 190v *marg*, 193, 194; *LatHar* 670.

»[komu] na liczbie zostać« = *być dłużnym coś komus* (4): Íako íe Pánu modlíć czuíąc ciężkość grzechu/ íz by theż y náwíeítłzy był/ káždy íemu ná liczbíe muíi zoítáć. *LubPs* ee4v *marg*; *RejPos* 236v, 252; *CzechRozm* A4v. [Cf *W przeni RejZwierc* 103].

Szeregi: »sąd i (to jest) liczba« [szyk 1 : 1] (2): Ale zły ílugá wrzucon yeít do íyemnoíci zewnétrznych/ á nye pírwey/ álíz íye pan wroíł ná liczbę/ to yeít/ ná íąd. *KromRozm III* C8v; *LatHar* 670. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»liczba a sprawa« (2): íz w on czás y oni przyiaciele drudzy/ [...] wydádzą íwíadectwo zá tobą czáíu oney írogíey líczby á ípráwy twoíey *RejPos* 193v, 346v.

6. *Ilość, wielkość czegoś lub kogoś; numerus* *Mącz*, *Vulg*, *PolAnt*, *Modrz*, *JanStat* (634) : *RejPs* 216; *GroicPorz* ffv; *Leop* AA3a; A ták wízytkích co z Íakobem wefzli do Egíptu byío íiedmńdzíeíát oíob. (*marg*) Greccy wykládcze w wykládczíe íwym przydáli Píeć oíob/ o ktorey líczbie Sczepan íwíeýty w dzieíoch Apóítóíłkích przypomína [...] (–) *BibRadz* I 28c, I 28c *marg*; *GrzegRóżn* Nv; *RejAp* 117v; *BiałKat* 43v; Lepíey że íam Staw ná rybí [!]/ wíe też co weń wíádzí/ y máío mu íye też chybí ónéy líczby/ áby íeý ná Spuścíe ípełná włóvíć nie míáł. *Strum* K4v; *CzechRozm* 138v, 139, 141 v; Zwykíi biegléyízym przekázáć/ náđ to wotá wíeýcey lícząc níżlí íe wázáć/ zwykíi íię o ono zdánie zá ktorym ídą ípíeráć. Ale my pewney líczby zámíerzyć níemożemy *ModrzBaz* 92, 30, 92; *SkarŻyw* 207 [2 r.]; Ty kíeýgi y w líczbie y w zacnoścí íą doíłkonáíe y cáíe *CzechEp* 132, 178, 371, 372, 378; *ArtKanc* K2v; *GostGosp* 110; *OrzJan* 41; á ktemu żebyś w śmíertelnych grzechách [...] líczby íle móżeíz pámíeítáć/ nie opuśzczáł. *LatHar* 111; Boleścí Pánný náśwíeítłzey píeńnaścíe íię też poíożyío: áby íię z rádoścíámí íeý tá líczbá zgadzáłá. *LatHar* 493, 319, 509 *marg*; *SarnStat* 1201; W bóítwie líczby nie máíz dwoíákíey/ ání troíákíey. bo íię bóítwo nie dzíeli: áíe tyló w íámych períonách z ítrony pochodzenia íedney od drugíey/ táń líczbá íeít trzech/ Oycá/ Syná y Duchá á. *SkarKaz* 276b, 276b *marg*, Ooooo.

liczba kogo, czego (236): á gdy íe D[e]metríus o lídźbie kíąg pytał, odpowíedzíáł [że] dwadzíeíca tyfíeći ích míáł *BielŻyw* 111; *MiechGlab* 13, 34 [2 r.]; *RejPs* 61, 83v, 207 [2 r.]; *HistAl* E2; *KromRozm I* K2; Obíedź wííyítłke pokolenía Íráeíłkíe od Dan áż do Berfábee/ á polícź wííyítłhek lud/ ábyń wíedzíáł líczbę íego. *Leop* 2.Reg 24/2, 1.Par 25/7, *Esth* 9/11, *Rom* 9/27; á choíeáz wam y plew nie dádzą/ przed íe wy zwykłą líczbę cegły oddawáyícíe *BibRadz* Ex 5/18, I 71b *marg*, *Num* 26/34, 50, 51, I 138d *marg* (13); á ná pírwey poczęlí píáć olímpíades zá krolá Íudá Ozyáfzá. Wízákże hístórye ích náýduíá íe íeíłcze przed Troíáńńką wálką/ bez líczby íat. *BielKron* 98, 30v *marg*, 81, 92v, 219, 266 (10); *LeovPrzep* F, H; *RejAp* 65v, 81 [2 r.], 90v, 169v; chcíábych/ áby íobíe pan obráł s poírodká zacníeíłzey íłácthy/ pewná líczbę mądrych lídźi *GórnDworz* Hh5, Gg2v; A też dokłáda/ íz tłufzczey ná ten czás byío czterzy tyfíáce/ chlebá ííedmíoro/ rybek líczby nie poíożył/ íedno pííze íz ích máío byío *RejPos* 183, 22; Períon w Bóítwie líczbá y rozdzíáł. *KuczbKat* 15 *marg*; *BielSpr* 52; Ná íego słowo vtwíerdzone íą gwíazdy/ á on íam zná lídźbę ích. *BudBib* 4.Esdr 16/57, b3, *Lev* 25/16, *Num* 1/2, 20, 22, 24; *BudNT* 1.Mach 10/85; *CzechRozm* 42v; Przewtó trzebá żywotá dworzáńńkíe⁸⁰ dóbrze

poprawić/ wedle tego sfołobu iákořmy wyřłzey nápiřáli/ á káždemu Pánu wedle řtanu iego pewná liczbę sług zámierzyć/ áby nád nię więcey sług nie chował. *ModrzBaz* 37v, 33v, 92, 103v [2 r.], 113, 119, 120 [2 r.], 120v; Kto grzéchów řwoich liczbę wiedzyć może? *KochPs* 27, 213; Y Heliař przez tęřz lidzbę dni pořzcząc/ widzenia řię Bořego godnym řtał. *Skarřyw* 208, A5v, 136; *StryjKron* 51, 492, 532 *marg*, 672 *marg*; *CzechEp* 371, 376; *KochJez* B2; *ReszPrz* 14; Amón liczbą rycerřtwá zdał řye potężnieřlyzy *ZawJeřt* 13; *GostGosp* 72, 126; *Phil* B2, S; *GrabowSet* A4, E2v, Sv, S4; *OrzJan* 62; *LatHar* 93, 137, 302 *marg*, 463 [2 r.], 493, 509 [2 r.]; Y v Tobiařzá oni przyiaćiele Iobowi (ktorzy teřz byli Mędrzy/ iáko ich dyřputácy pokázuią) krolmi řá názwáni. A co řię liczby ich dotyczyć/ [...] twierdzą/ że ich było trzy *WujNT* 8, *przedm* 29, s. 40, *Matth* 14/21, s. 136 [2 r.], 387 (14); (*nagł*) Liczbá Pořłow. (-) Iáko wiele z káždego Woiewóđztwá y źiemie Powiaćowéy ma bywáć Pořłów, znayđzieřz o tym niřéy w księgách 12. *SarnStat* 44; O liczbie pozwów ná Roki dawánych. *SarnStat* 1155, 44, 106, 126, 179, 180 (17); *SkarKaz* 276b, 633b, 634a; *VotSzl* D4v, E3; *CzahTr* F4; *GostCast* 17; *SkarKazSej* 705a; *SapEpit* B4v. *Cf Frazy*, »liczbę obrachować«, »liczbę przechodzić«, »w liczbie rozmnożyć«, »liczba dni«, »mała liczba«, »rowna liczba«, »wielka liczba«.

W połączniu z liczebnikiem [liczba + liczebnik (25), liczebnik + liczba (7)] (32): *MiechGlab* 34; *RejKup* Fv; Wthen czás Alexander [...] przyřzedł ku lidzbie řto tyřiac ludu *HistAl* E2; *Leop* 1.Par 25/7; *BibRadz* Lev 23/16, Num 26/34, 50, 51, I 418c *marg*, *Apoc* 9/16; Liczbá Pruffkich ludźi wřzytkich około piąćidzieřiat tyřiac. *BielKron* 384v, 259, 266, 279; *RejAp* 65v, 81; *BudBib* 1.Mach 10/85; *ModrzBaz* 92, 132v; *StryjKron* 51; *Phil* S; Bynamniey w wierze nie zbłáđziřz/ ieřli řię y do liczby řiedmi rádořci ábo teřz boleřci P. Máriey przywiązeřz *LatHar* 493, 302 *marg*, 509; *WujNT* *Matth* 14/21, *Act* 4/4, *Apoc* 5/11, 7/4, 9/16; *SkarKaz* 276b, 633b, 634a.

W połączniu szeregowym (1): ták iže może y inną podobną rzecz oddáć, by iedno tářz liczbą, y tářz miárą álbo wagą á dářmo oddano było. *SarnStat* 1272.

W przeciwwstawieniach: »liczba ... męřtwo (3), cnota (2), siła, sprawa« (7): Wielkaby to řzkodá nam byłá/ wielka nieczęřć kářce Chryřtuřowey/ áby řie ták ćieřnić miáłá/ w obietnicy iego ktorą oblubieńcę řwoię w wiele dzieći nietyło liczbą ále onotą vbogáćić řłowem řwem Bořkiem obiecał. *Skarřyw* A5v, 136; Prořtak to/ który wořřko z wielkořci řzácuie: Zwyćięřtwo liczby niechce/ męřtwá potrzebuie. *KochPieř* 51; *SkarKaz* 609b; Bo iáko według Bogá/ nie wielkořć ludu wygráwa/ ále pobořnořć: ták według řřtuki rycerřkiey/ nie liczbá/ ále řpráwá. *PowodPr* 62; *CzahTr* F3 [2 r.].

W porównaniach (13): á wydawáią mię wyřtěpki moie więćřřie niř ia onich rozumiem ktore řnadz przerownáły liczbę wřořow moich *RejPs* 61, 207; By byłá liczbá řynow řřráelřkich iáko piařek morřki/ ořtátki bęđá zbáwione. *Leop* Rom 9/27; *BielKron* 92v; *RejAp* 169v; *Phil* B2; *GrabowSet* M4, T; *LatHar* +2v, 145; *WujNT* Rom 9/27, *Apoc* 20/7; *SapEpit* B4v.

W charakterystycznych połączniach: liczba anjořów (2), apostořów (2), biskupow, boleřci, braciej (3), ceremonij, cnot, deputatow (2), dni(ow) (5), dziatek, dziewek, godzin, grzechow (4), gwiazd, heretykow, hufu, husarzow, imion (4), Izraelezykow, jez(d)nnych (3), kapłanow (2), kozakow, krewnych, ksiąg, kwiatow, lat (6), lewitow (2), liřcia, ludzi (ludu) (26), marnotrawcow, męřow (2), miasteczek, naczyńia, naznaczonych, nieprzyjaciol (2), ofiar, ojcow (2), okręťow, osob, paciorkow, panienek, paniow, person, piasku (2), pieczęťowanych, pieniędzy, pieszych (3), pobitych (2), pociech, poginionych, poimanych,

posłów (3), potraw, pozwow, pożytkow, przyjaciół, radości, rogow (2), rotmistrzow, rybek, rycerstwa, sakramentow (2), sędzi(ow) (4), sług (2), stad, starostow (3), starost(w) (2), statkow, strzelcow, synow (4), świadkow (2), świętości, świętych, świni, tajemnic, tłumaczow, uczniow (3), wdow, wdzięczności, wiernych (3), więźniow, włosow (2), wojska (3), wsi, wybranych (2), zabitych (2), zakonniczek, zakonnikow, złości (3), żołnierzow (3), żywiołow; liczba namieniona (2), naznaczona, niezwycajna, pewna (26), pobaczona, położona (kładziona) (2), przydana, zamierzona, zbytnia (2), zebrana, zupełna, zwykła; liczba czyni [ile], przydzie, rozrodziła się, zesła się, znaczy; ([ile, jakiej]) liczby (nie moc) chcieć, chybić, dojść, dojrzyć, dotykać się, mieć, patrzeć, potrzebować; oznaczenia liczby (2), początek; do liczby ([kogo, czego, jakiej]) przystać, przystąpić, przywiązać się, schodzić się; z liczby zginąć; [za ile] liczby poczyść; przyść ku liczbie; liczbę ([czego, jaką]) allegować, chować, dawać, kłaść (położyć) (4), kupować, kurczyć, mieć (3), naleźć (2), nawiązać, obrać, oddawać, oglądać, opowiadać, opuszczać, pobić (2), podać (2), porazić, porównać, postanowić (3), posyłać, poświęcać, powiedzieć, pozyskać (2), przedawać, przytłuc, przywodzić (przywieść, wywieść) (3), psuć (psować) (3), stawić, (u)słyszeć (5), widać, wiedzieć (10), wspominać, wziąć, zabrać (2), zamierzyć (2), znać (2), zostawić, zrozumieć, zwać; liczbą ([czego, jaką]) dzielny, osadzony, potężny, różny, sławny; liczbą ([czego, jaką]) odda(wa)ć (2), podźwignąć, zalecać się; z liczbą porównać; o liczbie ([czego, jakiej]) powiedzieć, przypominać, pytać, wiedzieć; w liczbie chować.

Frazy:»liczba [kogo, czego] umniejsza się« (1): A kiedyby dochod czyniżowy szacowano/ niełacnoby się liczbá vmnieyżylá [numerus diminueretur] ábo żołnierzow ábo pieniędzy/ ktoreby káždy z dochodow gruntu łwego Rzeczyppolitey był powinien. *ModrzBaz* 121.

»liczba [czego] wypełni się« (1): iedno ludziom narodu Litewłkiego [te starostwa mamy dawać]/ áżby się równa liczbá Stároft [!] Litewłkich liczbie Stároftów Polłkich wypełniłá ná tych zamkách pomienionych. *SarnStat* 1201.

Zwroty:»być na liczbie« = być policzonym (1): Abowiemem tego iłt iż są ná pewney liczbie ty krotkie czáły moje/ á nikczemny ielt czas włfytkiego żywotá mego *RejPs* 59.

»liczbę [czego] obrachować« (1): ielli tego máło/ tedy z pewnych domow kłody z wozy y pewną liczbę káżdego náczynia obráchowác y poltánowić. *GostGosp* 144.

»liczbą przechodzić [co]; przejść, przerównać, przenieść, przechodzący liczbę; liczba przechodzi [co]« [w tym: czego (5)] = vincere numero *Mącz* [szyk zmienny] (4; 1 : 1 : 1 : 1; 1); *RejPs* 61; *Mącz* 497c; *KuczbKat* 115; Bo choćiaby też niezgodni byli sędziowie/ tedy więtfza liczbá przechodziłáby mnieyřzą [maior numerus vinceret minorem]. *ModrzBaz* 92v, 30; Vćiefzy cię potomek/ á obfitość wřzego Przeniešie liczbę kwiatow/ y liřcia różnego. *GrabowSet* K4; *OrzJan* 41; *LatHar* +2, 145.

»w liczbę przybywać« = zwiększać się w ilości (1): co dzień ich w liczbę przybywáło [et abundabant numero]. *WujNT Act* 16/5.

»[kogo] do mniejszej liczby przywodzić« = zmniejszać ilość (1): My [...] piérwřze w práwie vczone deputaty do mnieyřzey liczby przywodząc [ad pauciozem numerum redigentes *JanStat* 141]/ zá ráđą wřzytkich Rad nářzych łkazálfimy *SarnStat* 55.

»w liczbie rozmnożyć (a. pomnażać się); w liczbę jest rozmnożony; liczby przymnażać; liczba rozmnożyła się« [w tym: kogo, czego (4)] (3; 1; 1; 1): Tedy Izráelitowie w ták wielką liczbę są

rozmnożeni [*et multiplicati sunt*]/ rozrodzeni/ y bárzo zmocnieni *BibRadz Ex 1/6*[7]; Y pilnie trzodę onę ípráwuiać/ prętko kłafztor on wliźbie łług Bożych y w cnotách dołkonáłości/ rozmnożył. *SkarŻyw 298, 463; WujJudConf 206; LatHar 352; GDyłmy widzieli liczbę Połłów ziemiłkich/ którzy ná Séym Wálny bywáią połyłani: iż ták dálece rozmnożyłá sie [numerum nuncionem terrestrium ... processisse JanStat 117] SarnStat 42.*

»ukroćić liczby« = *zmniejszyć ilość (1)*: Tu opuźczeni łą trzye krolowie/ á dla thego vkroćił liczby aby pothym rozdzielił ná troię czternaście. *BibRadz II 2a marg.*

Wyrażenia: »liczba dni, miesięcy« = *długość życia; numerus dierum Vulg, PolAnt; numerus (mensium) PolAnt [szyk 8 : 2] (8 : 2): TarDuch E3; Y proflę miły pánie [...] oznacz mi dokończenie moie/ ábych mógl zrozumieć liczbę dni fwoich/ długoli ielłcze mam wtákiem trwáć przełładowániu. RejPs 59; LubPs T6v; Leop Iob 38/21, Eeli 41/16; BudBib Iob 14/5, Eccle 2/3; BiałKaz Cv; GrabowSet Ev, T2v.*

»mała (*a. mniejsza, a. maluczka*), niewielka liczba« [*w tym: kogo czego (9)*] = *paucus numerus PolAnt, JanStat [szyk 10 : 4] (12 : 2)*: Acz ná ten czás byłá máła liczbá ich ná ołiádlóć tey wielkoći ziemie/ á wólakoź ták możnemi vczynił był ie iż połiádlá rozliczne národy *RejPs 154; MurzNT 28v, 56; Leop Eccli 41/16, BibRadz Ez 5/3; WujJudConf 68; CzechRozm 139; ModrzBaz 92v, 132v, ActReg 128; Tu łię nawięcey ftrzedz Haeretykow mamy/ ktorzy łię połpolicie máłá liczbá łwych/ y lichą trzodą fwoią zálecaią. WujNT 30; SarnStat 55, 1051; SkarKaz 609b.*

»podwyższenie liczby« (*1*): áby wizytuiać/ ná zwyłz nie wynołili podwylszenia liczby [*evectionum numerum JanStat 206*]/ która ielł w práwie połtánowiona. A czáfu wizytáciiey/ aby pieniędzy nie wyćiągali na poddanych. *SarnStat 212.*

»poł, połowica liczby« (*1 : 1*): Bo dwánałcie Pátriárchow możelz poczyść zá poł liczby tey/ ktorzy ípráwowáli y vczyli ludzi w zakonie ftárym *RejAp 48, 48.*

»rowna (jest), jednaka liczba; wyrównanie liczby« [*w tym: kogo, czego (3)*] = *eadem quantitas Modrz (4 : 1; 1)*: áby wedle przemożenia máiętnoći wlytcy dawáli ácz nie záwždy iednáką liczbę/ á wóláke záwždy wedle dochodu káźdego/ iákoby potrzebá Rzeczypołpolitey vkázowálá *ModrzBaz 120; KochOdpr B2v; tedy ná potym po wyrównániu liczby téy Stárołtów z obu narodów/ Stárołtwo káźde [...] ma bydź dawáné. SarnStat 1201, 869, 1201 [2 r.].*

»liczba rozliczna« = *wielorakość, różnorodność czegoś (1)*: zalię mnołtwo á rozlicznoć pochodzi z ftrony materiey ktora ielł początek wólcelkiey liczbey rozliczney, ale iż ptałtwo więcey ma ciepłá przyrodzonego niż riby kthore łą záwłze zimne dla tego ptaci mniej iaiec miewaią, ale więćzych. *GlabGad H6v.*

»wielka (*a. większa*), niemała, silna (jest) liczba; wielkość liczby« [*w tym: czego (61)*] = *magnus numerus Mącz; ingens numerus Vulg; multitudo magna PolAnt; tantus numerus Modrz; numerosa multitudo JanStat [szyk 61 : 7] (53 : 8 : 4; 3)*: á zabrawłzy wielką liczbę oboygá pogłowia/ tak flachty iako y prołtego ludu [...] ciágneli z plonem przez wólliczę *MiechGlab 6; MurzHist Q2v; MurzNT 29v marg; Leop 1.Par 5/23; Miedzy ty podzielićie thę ziemię w dźiedzictwo wedle liczby imion. A gździe ich będźie więćzłza liczbá/ tedy tym więćzłzy dźiał mieć będą BibRadz Num 26/54, I 138d marg, 2.Par 13/8, 4.Esdr 9 arg; pytháł Páwłá Tomory Hetmaná przed wlytymi/ coby rozumiał*

wielkaliby liczbá woýfká krolewfkiego byłá *BielKron* 307, 266, 279; *Mącz* 55d, 280b; *GórnDworz* C6, Q6v, Y, Gg6v, Hh8; *KuczbKat* 355; *WujJud* 38v; *WujJudConf* 38; Lepiey było iednego ínadź wiecznie rozniewać/ A táko wielkiey liczbie ludu zginąć nie dáć. *PapPan* Ff3; *ModrzBaz* 39v, 92v, 132v, 142; *SkarJedn* 289; *KochOdpr* C3; Táka/ o królu wżech możnieyfy/ żoná Dniá dżisieyżego tobie przyniesioná: Z nią orszak pánién/ krewnych liczbá wielká/ Bębny/ y trąby/ y Muzyká wżelka. *KochPs* 68; Skąd nie tylo wiele Heretykow/ ále y z pogánńtwá sílna lidźba/ do wiary S. przyştępowáła. *SkarŻyw* 87, A5, 57 *marg*, 87, 143, 193 (16); *StryjKron* 122, 175, 370; *KochJez* B2; *NiemObr* 129; *GórnRozm* Cv, G2; *ActReg* 127; Numerosus – Wielgiei liczbi. *Calep* 708b; *GrabowSet* T, T2v, X; *KochAp* 12; *OrzJan* 34, 62; *WysKaz*)?(2, 29; Tymże obyczáiem iáko wielká liczbá Połłów bywa, nie trudno fie doliczyć. *SarnStat* 853, 42, 1045; *SiebRozmyśl* K3v; *SkarKaz* 454a; *SkarKazSej* 661b.

Szeregi: »liczba i moc« (3): *KromRozm I* K2; tedyby był [Gedeon] nie rużył walki przeciw nieprzyjációm ktorych liczbá y moc byłá bárzo wielką. *BibRadz I* 138d *marg*; *SkarŻyw* 358.

»poczet i liczba« (1): á dawłfyć błogolláwienńtwo/ vczyni tho/ że w więtfym poczćie y liczbie będziefz [et benedicet tibi maioris numeri]/ niżli byli oycowie twoi. *Leop Deut* 30/5.

»siła a liczba« (1): Tátary mówię y Mołkwę: bo/ by téz dobrze kto ná wagę włożył síłę żołniérfką/ á liczbę: nie lácno inśzego kráiu we wżyfťkiey Azyéy naydźie/ coby z témi porównáły *OrzJan* 40. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.].

»waga i liczba« (1): Przy motowidlách wagá przedze/ y liczbá/ má bydź wżędzie v Woytá wiadoma *GostGosp* 126. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

a. W funkcji przysłówka (129) :

»liczbą« (4): Ale te paćierze on mawiał liczbą wedle dni onych/ ktorych Pan Kryftus leżał w żywoćie Pánieńfkim/ ktore paćierze zowá Koronką *OrzRozm* M4; Moc bowiém turecka/ lámá przez się íeft táka/ iż liczbą nie trzebá ióy lekce sobie poważác/ ále z rodzáiu nietrzebá fie iéy nážbyt bać *OrzJan* 34; *SkarKazSej* 688b.

W przeciwstawieniu: »liczbą ... męstwam« (1): á íeśli kiedy gdzie zwycięztwo iákie odniołá/ tedy liczbą więcéy niżeli męstwem. *OrzJan* 40.

Wyrażenia przyimkowe: »dla liczby« (1): Lepiey y rychley rośpráwią rzecz choćia záwikłaná kilka biegłych á ćwicżonych/ niżli wiele nieumieiętnych: ktorziby tylko dla liczby mieyfce łádowe záśiedli [qui tantum numeri causa locum iudicum occuparent]. *ModrzBaz* 92.

»wedle (a. według, a. podług) liczby« = *iuxta numerum Vulg, Modrz; secundum numerum PolAnt* (32): A obiátá ich/ y zákrapiániá ich do ćielcow/ do báránów (ítarych) y łóńfkich podług lidźby iáko obyczáy. *BudBib Num* 29/30, *Num* 29/33; *WerGość* 216.

~ *wedle liczby kogo, czego* (29): Takież y niewiáfty rozdzieliwży w iedney gromadzie były Barbary, w drugiey Doroty etc. według rozdziału á liczby gromad *MiechGlab* 87; Gdy słożyż podatek ná fyny Ífráelŕkie podług lidźby [!] ich/ da káždy ná wykupienie fwoiey dułfe czyńńz Pánu *Leop Ex* 30/12, *Num* 26/53; Miedzy ty podzielićie thę ziemię w dżiedzictwo wedle liczby imion. *BibRadz Num* 26/53, *Gen* 47/12, *Num* 26/54, 56, 1.Reg 6/4, 18 (11); *BielKron* 96; *BudBib Lev* 25/15 [2 r.], *Num* 14/34, *Ier* 2/28, *Ez* 4/4, 5; *HistHel* Cv; *ModrzBaz* 105; y iuż drwom od tego czáfu miárá ma

bydź/ wedle liczby Kmiotkow do onego dworá. takimże też wymiarem ná dworłką potrzebę wozić.
GostGosp 82, 144; *LatHar* 9; *SarnStat* 428; *GrabPospR* L2v. Cf »wedle liczby mniejszej«.

W połączeniu z liczebnikiem [zawsze: liczba + liczebnik] (4): Abowiem podałem tobie látá niepráwości ich/ według liczby trzech fet y dziewiąćdziesiąt dni *BibRadz Ez* 4/5; *BudBib Ez* 4/5; *HistHel Cv*; *LatHar* 9.

Wyrażenia: »wedle liczby [kogo] mniejszej« (1): Y ták rozdzielá lołmi dziedzictwá wedle liczby ich więczłzey y mnieyłzey. *BibRadz Num* 26/56.

»wedle liczby więtszej« (1): *BibRadz Num* 26/56 cf »wedle liczby mniejszej«.

Szereg: »wedle liczby i porzádku« (1): Ná to przy káżdym oddáwaniu paloney ofiáry pánu we dni Sobotne ná nowiu mieliácá y w wroczyfte świętá wedle liczby y porzádku [*iuxta numerum et ordinem*] ktory ieft im náznáczon *BibRadz 1.Par* 23/31. ~

»z liczby« = mały pod względem liczby [*kalka z hebr.*] (1): A ktorzy wyda mieczá/ wrocá fię z ziemié Micraimłkiey do ziemié Iehudłkiey (*marg*) Wł: Ludzi z liczby/ to ieft/ ktore łatwie zliczyć. (-) mężow bárzo máło [*viri panci numero*] *BudBib Ier* 44/28.

»na liczbę« = zwracając uwagę na ilość (1): Czi grzełzá przeciw panu Bogu/ ktorzy nie zwiará prośłá á fercza ku panu Bogu nie podnośłá/ ale iedno na liczbę paćierze mowiá/ albo szemrzá/ á fercze daleko ieft od pana Boga *SeklKat* T2v.

»na liczbę« = odpowiednio do ilości czegoś (1): Obiátá ich y zákrápiánie ich do ćielca/ do báráná (ftárego) y do baránow łońłkich ná lidźbę [*secundum numerum*] iáko obyczáy. *BudBib Num* 29/37.

»[czego] nad liczbę« (1): Ale áby ieftliby co zoftáło iego łkárbow włálnych tákież dzyádowizny iego nád liczbę/ przywroćić mu *BielKron* 105.

»[kogo, czego] w liczbę« = w sumie, razem (2):

~ W połączeniu z liczebnikiem [liczba + liczebnik (1), liczebnik + liczba (1)] (2): Gdzie na tymto mieścu było tráwy wielé/ Vsiádło tedy mężów wliczbę iakoby [*numero quasi*] pięć tyśięcy *MurzNT Ioann* 6/10; *MurzOrt* B. ~

»[jaki] w liczbę« [*podkreślenie, dodatek do przymiotnika; jaki*] (1):

~ Wyrażenia: »mały w liczbę« (1): A ieftli kto tak niewmieiętny ieft/ że niemoże rozeznac ktorzy lepiéi trzymaiá/ ieftli mali wliczbę/ ieftli wielcy [...] takowy/ niechái pana Boga prośi aby mu zełłá Philippa drugié⁸⁰ [...] a lám fię téłz niechái pilno o vznanié práwdy łtará *MurzNT* 28v.

»wielki w liczbę« (1): *MurzNT* 28v cf »mały w liczbę«. ~

»pod liczbą« = w tej ilości; *sub eodem numero JanStat* (14): łkázuiemy/ áby nie więcéy ich [*doktorów*] było/ iedno dwa [...]. Ktorzy to nieináczyé będą przymowáni w kápitułach: iedno ktorých przełoženi mieyłc godné w tákowych náukách doktorłkich pochwałá: y tákowi/ ná które będą rádźić/ áby pod tąż liczbą byli przyięci. *SarnStat* 180, 197, 923.

~ pod liczbą czego (5): *BibRadz I* 336b *marg*; Ale Augułtyn powiáda o nich/ że pod thą niewielką liczbą łłow w Kredzie záwárthych wiele Heretikow łwoy iad táili *SarnUzn* G3v; *RejAp* 5v, 91, Ff3.

W połączeniu z liczebnikiem [zawsze: liczba + liczebnik] (6): włzytki łpráwy Páná Kryłtułowe ktore dla zbáwienia náłzego vczyńił/ iáko gdy fię wćielił/ vrodźił/ cierpiáł/ wftáł zmartwych etc. Owa ty

owoce są wybranie/ wezwanie/ wwiebienie/ wpráwiedliwienie etc. które się pod liczbą 12. zamykają *BibRadz* II 143c *marg*; *RejAp* 5v, 91, 95 [2 r.], Ff3.

Szereg: »pod liczbą i porządkiem« = *numero et ordine JanStat* (3): skázuiemy/ aby byli też przypuńczeni Doktorowie z proftego rodzaju pod liczbą y porządkiem niżej nápiłány: [...] ieden ma byđ Doktor w świętym Piśmie: drugi w Prawie Duchownym: a trzeci w Lekárskiej náuce. *SarnStat* 180, 197, 923. ~

»w liczbie [ile]« [*podkreślenie, dodatek do liczebnika; niekiedy może znaczyć „razem”*] = *per numerato PolAn* (58): *RejAp* 127; Tam ácz was w liczbie dofyć niewiele było/ zогromny^m woyskiem Wołofkim/ y Tureckim/ nietylo Harcze/ ale y potkęście mieli *BiałKaz* L4; Quotus - wiele wliczbie. *Calep* [892]a.

~ *W połączeniu z liczebnikiem głównym [liczba + liczebnik (48), liczebnik + liczba (6)] (54)*: wczin piły panie aptekarzu s firopem ielenich ięzikow wlidzbie dziewięć *FalZioł* I 7b, I 3d, 5a, 6d, 11b, 13c (19); *HistAl* H2v, H5v; Wszytkich domow Suámitow było w liczbie/ fzelcdziefiat y cztery tyfiące y cztery stá ludu. *BibRadz Num* 26/43, 1.*Par* 7/40, 1.*Esdr* 8/3, 2.*Mach* 8/16; *BielKron* 30v, 41, 43, 56, 77 (16); *RejPos* 80v; *BielSpr* 12, 30, 30v, 35v; *ModrzBaz* 29v; *StryjKron* 145; *CzechEp* 253; ktorych to wszytkich márnotrawcow y wydmikuflow było w liczbie trzynaście. *WerGośc* 215; A tak wsiádo mężow w liczbie iákoby [*numero quasi*] pięć tysięcy. *WujNT Ioann* 6/10, *Act* 5/36; *SarnStat* 869, 955.

W połączeniu z liczebnikiem porzdkowym (1): to wczynić musi dlatego/ żeby tá Troycá nie musiała też mieć/ oprócz siebie zofobná infzego fyná: ktoryby iuz był w liczbie czwarty/ y ducha ktoryby musiał być piąty. *CzechEp* 276. ~

»[jaki] w liczbie« [*podkreślenie, dodatek do przymiotnika; jaki*] (2):

~ *Wyrażenia*: »maluczki w liczbie« (1): Iłz weścia tego swiata stály się ciálne/ będąc pełne boleści y prace/ máluczkie w lidzbie y bárzo złe [*pauci autem et mali Vulg*] *BudBib* 4.*Esdr* 7/12.

»w liczbie nieprzeliczony« (1): Około siebie/ y przy Tobie dodać rádości towárzyftwo Świętych iego wielce wcielzne/ Anyołow chwałá záleconych/ [...] infzych także wybránych Bożych/ [...] w liczbie nie przeliczonych. *LatHar* 680. ~

»w [jakiej] liczbie« (11):

~ *Wyrażenia*: »w małej liczbie« = *mało; pauci numero Vulg* (3): *Leop Ier* 29/6; Obiecuiąc [...] kray [...] Chánányfki podać im w pomiar dziedziczny. Gdzie w małej liczbie będąc/ y nieznácznemi/ Przychodnié nieznaiomi miedzy obcemi *KochPs* 157; Bo Chryftus dał nam inne ceremonie/ lepiej/ łacne/ krotkie y w małej liczbie *SkarKaz* 311a.

»w tej(że) (a. takiejże) liczbie« = *tyle samo; at testium (a. in eodem) numero JanStat* (3): aby káždy [...] ofławiony o złodzieyftwo/ álbo o łupy/ powinien swą niewinność sobie równemi w stanie y w powadze świádky w téy liczbie/ iákoby szláchectwá swego dowodzić miał/ obiálnić/ oczyścić/ okázác *SarnStat* 703, 152, 1054.

»w wielkiej (a. w więtszej) liczbie« [*szyk 4 : 1*] (5): A on zaśię posłał infzé służy w wietszy liczbie niż piérwzé. *MurzNT Matth* 21/36; *SkarŻyw* A5, 508, 536; *GórnRozm* B2. ~

b. *W połączeniach frazeologicznych (najczęściej zaprzeczonych lub o sensie przeczącym) wyrażających wielką ilość, nieograniczoność, wielki stopień nasilenia czegoś (152)* :

W porównaniu (1): Ale ia rządę/ áby fię do ciebie z ciągnęli wżycy Izráelczycy/ [...] ktorých będzie liczbá niezliczona/ iáko pialku ná brzegu morłkim *BibRadz 2.Reg 17/11*.

Frazy: »ani liczby [czego] nikt dosiáć nie może« (1): iż Pan Bog [...] ípráwił [...] rozliczną moc Anyołow świętych/ ktorým áni liczby áni ogárnienia rozumem ípraw ich nikt dofiádz nie może. *RejAp 101v*.

»liczby nie masz, nie było (a. nie będzie), niet; liczba nie była (a. ani może być)« [w tym: komu, czemu (29), kogo, czego (4), przed kim, przed czym (2)] = *non est numerus Vulg, PolAnt [szyk zmienny] (22 : 8 : 2; 2)*: Czemuś mną złodzieiu fłkamał. Mowiąc iż niemáľz nikogo/ Oprocz człowieká iednego: A toźci tu wielka čiźbá/ Ani im może być liczbá. *BierEz D3v; OpecŻyw 179*; Też ci flę mieľzek z makiem aby wiedział że wiele ludzi moich iest aż im lidźby niemáľz. *BielŻyw 151; WróbŻoľt 103/25; SekłKat I4, Y4v; LubPs Q3, ff2v; RejWiz 115, 164v, 180v; Leop 4.Esdr 4/32, Iob 9/10, Ps 146/5, 1.Mach 5/30*; Rozmnożę ia potomłtwo twoie ták bárzo/ iż mu żadnei liczby nie będzie przed wielkoćią. *BibRadz Gen 16/10, Ier 46/23 [2 r.], Iudith 2/10; RejAp 132 [2 r.], 170v*; bo dziś v nas thák wiele iest ftroiow/ iż im licźby niemáľz. tho po Włofku/ tho po Ífzpáńfku/ po Brunfzwiłku *GórnDworz L6, G6v; RejPos 149, 200; BiałKat 73v; RejZwierc Aaa2; BielSpr 57; BudBib Iob 21/33*; Męki mię/ ktorých liczby niemáľz/ ogárnęły *KochPs 59, 103; SkarŻyw 57; CzechEp 192*.

»liczby [komu] nie stanie« (1): A czo fie tych dotycze/ kthore ná fwiát wiele dobre⁸⁰ przynioľły/ będęli ie chciał liczyć/ licźby mi nie sftáne *GórnDworz Z*.

Zwroty:»liczby nie mie(wa)ć« (3): *LubPs L2*; O Pánie Boże/ ktoiego miłofierdzie liczby nie ma *LatHar 575, 206*.

»bez liczby rozmnożyć (a. przymnożyć) się« [szyk zmienny] (2): Narod Syreyłki przeľádował á zćifkał oycá moie⁸⁰/ ktory wfłedł był do Egiptu [...] y zroľł á rozmnożył fie w lud wielki y mocny práwie bez liczby [*crevitque in gentem magnam ac robustam et infinitae multitudinis*]. *Leop Deut 26/4; CzechRozm 115*.

»[czemu] nie wiedzieć liczby« (1): Item kľzyázek włchkolach zakonu pokradł, kthorem nyewye lyczby *LibMal 1547/137*.

Wyrażenia: »niezliczona (a. niezliczna, a. nieprzeliczona), nieskończona (jest) liczba« [w tym: kogo, czego (18)] [szyk 11 : 10] (20 : 1): nyezlyczoną lyczbą anyelłką nyeuátpymy yz bog poľlal ku fluzbye they panny *PatKaz III 114v; BibRadz 2.Reg 17/11, I 336b marg, II 138b marg; RejAp 82v; GórnDworz D8, Y2v, Z3v, Z7, Iiv*; A tákże wżycy ípołu iednákaľz śmierćią mieli niezliczoną licźbę vmártych [*mortuos habebant innumerabiles Vulg*] *BudBib Sap 18/12; KochOdpr B2*; Liczbę nieprzeliczoną wśi w popiół obróćił *KochJez A3v; GórnRozm D3v, G3, M3v; GrabowSet O4; LatHar 473; WujNT 851 marg; VotSzl Bv, C3*.

»liczba tysięczna« (1): cnot liczbá tysięczna/ Znácźna pod fłońcem/ [...] á człowiek/ gdy onę Widzi: twą fławę niozłby w káżdą ftrone. *GrabowSet Mv*.

Szeregi: »liczba, (ani) koniec« [szyk 1 : 1] (2): Mądrofciám iego licźby niet áni końcá żadnego *LubPs ff2v; BiałKat 73v*.

»liczba abo miara« (1): wľzákże nádźieię mam w twoim miłofierdziu/ ktore licźby ábo miáry nie ma. *LatHar 206*.

»liczba abo mnostwo« (1): á przy wotowaniu: więcej będzie patrzał ważności wotowania niżli liczby ábo mnostwá [*plus pondere quam numero sententias examinaverit*] *ModrzBaz* 30v.

Wyrażenia przyimkowe: »bez (a. przez, a. krom) liczby« (86): *OpecŻyw* 174v; *BielŻyw* 113; Item zeznal yfch stemze Iacubowfym befz lydzby kradl alye nyepomny fzyła thego bylo *LibMal* 1545/95, 1553/173 [2 r.]; *BielKom* E6; Rořkazał Pan wnet w ich zyemi iř bez liczby řpádłá/ Száráncza ktora trawę ich y owoce zyádłá *LubPs* Yv, Lv; *RejWiz* 154v; Bez lidźby iefł ludzi wfłyfłkich [*infinitus numerus est populi omnis*] tych ktorzy byli przed nimi y ktorzy potym máią być *Leop Eccle* 4/16, *Sap* 18/12, *Is* 2/8, *2.Mach* 12/16; *OrzRozm* Ov; Przewrotny trudno ma być nápráwiony/ á błaznow bez liczby. *BielKron* 79, 30v, 55, 60, 64v, 77 (12); *HistRzym* 104v; *RejPosRozpr* b4; *BietSpr* 61; *BudBib* 1.Par 22/4, I 374b marg; Bo iefłi fie ná káždy dzień krom liczby/ y pewnego mieyfćá wfzędę przemieniáć/ ábo przywieszowáć do chlebá muři: tedy fie nie záfwdy zá nas okázuie/ áni záfwdy przyczynia. *CzechRozm* 265v, 6v; Opuřczám inne bez lidźby řwiádectwa/ ktorych fię też y we wtorey częřci przyczyni *SkarJedn* 143, A2, 25, 87, 94, 112 (10); Innych bez lidźby cudow czynił *SkarŻyw* 30, A3v, 189 [2 r.], 263, 481, 501 (11); *StryjKron* 145, 370, 658; *CzechEp* 81, 105, 121, 151, 325, 351, 381; *NiemObr* 71; *ActReg* 44, 45; *WujNT* 725; Y bez liczby tákowych mieyfć naydźiefz. *WysKaz* 26; *SkarKaz* 419a, 456a; Pomiiam okwitoř ról [...] Wřzego rodzáiu bydłá/ y dobytków ciřby/ Złotá/ řrébrá/ gromády pieniędzy bez liczby. *GosłCast* 17. Cf »bez liozby rozmnożyć się«.

~ W porównaniu (1): y będzie liczbá ludu Izráelfkiego iáko pialek morřki bez liczby *BielKron* 92v.

W charakterystycznych połączeniach: było (jest itp.) [kogo, czego] bez liczby (21); bez liczby [kogo, czego a. co] (na)czynić (nadziałać) (4), fundowáć, gináć, (na)krařć (4), mieć (4), nabráć, nabudowáć (2), najdowáć, najřć się, nakłařć, naleźć (2), opuszczáć (4), pobić (nabić) (3), pokazać, popalić, poráźáć, porownáć, posyłać (2), potracić (2), powiedzieć, przeprawić, spařć, řpiewáć, trzymać (2), wziáć, zgotowáć; napelńiony bez liczby.

Wyrażenia: »mało nie bez liczby« (7): *CzechRozm* A7, 51v, 155; Gdy fię błędom I. M. X. K. tym pilniey przypátruie: ktorych/ iákom iuř rzekł: iefł máło nie bez liczby *CzechEp* 107, 14, 215, 234.

»prawie, jakmiarz bez liczby« (2 : 1): A Synowie Ruben y Gad/ bárzo wiele bydłá mieli/ y wfzelákiego dobythku práwie bez liczby [*et erat illis in iumentis infinita substantia*]. *Leop Num* 32/1, *Deut* 26/4; Infzych fekt choć rozlicźnych y iákmiarz bez liczby iuř iákoby v nas tylko cień zořłá *PowodPr* 33.

Szeregi: »bez liczby i miary« (1): iř fłowá řwego każe z pilnořciá przyřtrzegáć/ y onego dźiatek/ á nie ludzkich baiek/ vczyć: iákich iefł w papieřtwie bez liczby/ y miáry *CzechEp* 114.

»mnostwo, bez liczby« (1): Burzác też y owczárnice nábráli bydłá mnostwo beř liczby [*infinitam multitudinem*]/ y Wielbłádown *Leop* 2.Par 14/15.

»bárzo wiele, a máło nie bez liczby« (1): ono mařz napierwfze 1. Moy: 3. v 15. Nafienie niewieřcie zetrze głowę wężowi: potym/ Nafieniu twemu dam tę ziemię/ [...] y infzych tym podobnych bárzo wiele/ á máło nie bez liczby. *CzechRozm* 155. ~

»nad liczbę« (3): *OpecŻyw* 46; ZGrzeřzyłem/ Pánie/ nád liczbę pialku morřkiego. *LatHar* 139, 111.

c. *Odpowiednia, taka jak należy, określona, stosowna, ta właśnie ilość (21)*: Supernumerarium, Co nád lidźbę náddano. *Mqcz* 253b; Vczynili też święto kuczek/ iáko nápiáno/ y całopalenia (czynili) dzień w dzień liczbę wedle obyczaiu [*in numero secundum consuetudinem*]/ (*marg*) wł: rzecz dnia wdzień iey. (-) co ktorego dnia przyłtoi. *BudBib* 1.*Esdr* 3/4; *Oczko* 27.

Fraza: »wypełni(a) (*a. spełni, a. napełni, a. musi wypełnić*) się, z pełna wynidzie, będzie napełniona liczba; wypełnienie liczby« [*w tym: kogo, czego (11)*] = *impletus fuerit numerus Vulg* [*szyk zmienny*] (*10 : 1: 3; 1*): GDy fie łpełni liczba wybránych/pán buóg konietz temu vczynij/ iij ludzie wlfytcy pomrą *OpecŻyw* 190v; *Leop* 4.*Esdr* 4/36; vłfyłzyłz/ iáko iuz Pan gdy będzie raczył dokończyć tych dziwnych burd á frogich zamieszek światá tego/ á gdy iuz będzie nápełniona liczbá wiernych iego kthore on od wiekow przeyrzał ile mu ich byłá potrzebá do ofádzenia [...] krolełtwá fwego *RejAp* BB5, D8v, 61v, 62, 97, 108v, 118; *RejPos* 6; *BudBib* 4.*Esdr* 4/35; *CzechRozm* 185; A przeto ow obyczay ma być gánion/ gdy żołnierze z ledá ludzi zbieráią/ tylko dla wypełnienia liczby [*numeri tantum explendi causa*]. *ModrzBaz* 116; *ArtKanc* G14; *WujNT* 136.

Zwrot: »z pełna [= *tyle, ile należy*] być w liczbie« [*szyk zmienny*] (3): *BierEz* K; O tych to mowi Ian Ewanyeliftá/ wyłzli od nas ále nie byli známi. Ná ich mieyfce ine wzyęto áby łpełná byli w liczbie *BielKron* 139; *BielSpr* 52.

d. *Wymiar, miara, długość, odległość, wielkość czegoś (często podana w liczbach) (29)*: Iefli *Diameter* będzie ná dźiesięći łokiet/ weźmi puł liczby téy/ to ieft/ pięć łokiet *GrzepGeom* F3; Zásię/ trzy Stá kopánych Prętów/ ná więtfzá liczbę/ vczyni trzydźięści Prętów. *GrzepGeom* I4v, I2.

liczba czego (21): A to ieft liczbá wżytkiégo plácu/ trzydźięści y łżeść łokiet kwádratowych *GrzepGeom* F2. *Cf Zwroty, Wyrażenia*.

W charakterystycznych połączeniach: *cała liczba (3), więtsza; liczba linijej, placu, strony (2); puł liczby (6); liczbę rozumiec; z liczbą zgadzać się*.

Zwroty: »multiplikować [= *mnożyć*] liczbę [*czego*] przez liczbę [*czego*]« (1): wiodá łzérzą ná dłużá/ multiplikuiąc liczbę dłużey przez liczbę łzérzey. *GrzepGeom* K2.

»wieść liczbę (*a. puł liozby*) na liczbę (*a. puł liczby*)« [*w tym: czego: przy pierwszym użyciu (9), przy drugim użyciu (9)*] = *mnożyć co przez co* [*szyk zmienny*] (12): wiedzże liczbę tę co ieft ná łzérzą/ ná drugá liczbę co ieft ná dłużá *GrzepGeom* Fv, Ev, F2v, F3, F3v, G4v [2 r.] (12).

Wyrażenia: »liczba dłuzej (*a. długości*), liczba co (*a. która*) jest na dłużá« (6 : 2): á potym liczbę łzérokości/ małz wieść ná liczbę długości. *GrzepGeom* Ev, Fv, F2v, F3v, H4v, I, K, K2.

»liczba szerzej (*a. szerokości*), liczba co (*a. która*) jest na szerzá« (6 : 2): wiedz liczbę która ieft ná łzérzą tego plácu/ ná liczbę która ieft ná dłużá *GrzepGeom* F2v, Ev, Fv, F3v, H4v, I, K, K2.

7. Ilościowy spis osób lub rzeczy; rejestr, wykaz; catalogus, recensio Calep (28): *Catalogus* – *Katalog*, liczba, poznaczenie. *Calep* 171a.

liczba kogo, czego (17): A tego naczynia tá liczbá: kubkow łrebrnych ku napoynym offiára^m dwa tyfiácá/ y czterzyftá: Miednic łrebrnych trzydźięści *Leop* 3.*Esdr* 2/13, 2.*Esdr* 7/1; Vczyniłz też liczbę łynow [*summam ... filiorum*] Gerłonowych/ wedlug pokolenia y domow ich. *BibRadz Num* 4/22, *Gen* 22 arg, *Ex* 1 arg, *Num* 26/41, 1.*Par* 12/23, 2. *Esdr* 7/7; (*nagł*) O liczbie á wywodzye Sybil. (-) *MArkus Warro* pił w łwoich kłięgach do Iuliułá Celárzá dzyefięć Sybil być od Bogá náznáczonych/

które są: Perfyká/ Libiká/ Delfiká/ Kumea/ Erytrea/ Sámia/ Europea/ Helefpontyká/ Frygia/ Tyburtyná *BielKron* 132, 43 marg, L111; *Calep* 898a; (*nagł*) Liczbá Stáróftw. (-) Máłéy Polłki, 40. Wielkiéy Polłki, 30 W Prusiéoh, 20 W Mázowfzu, 12 *SarnStat* 358. Cf *Zwroty*.

W charakterystycznych połączeniach: liczba Benijamitow, godnych, Izraelitow, koni, ludu, mężow, naczynia, okazanych, przedniejszych, starostw (2), synow (3), Żydow.

Zwroty: »liczbę [kogo, czego] spis(ow)ać« = numerum recensere Modrz; numerum conscribere JanStat (2): Trzebá też do tego przełożyć ludzi łtáteczné/ [...] ktorziby woýfká dogłádáli/ liczbę tych ktorzi fię okazowác máią łpifowáli/ huffy iáko ku bitwie łzykowáli ModrzBaz 111v; SarnStat 374.

»wylczyć liczbę [czego]« (1): Y wylczywfyzi miánowicie liczbę Stáróftw, ták zámyka *SarnStat* 484.

Wyrażenia: »księga liczby [kogo]« = rejestr (1): y zgormádziłem co czelniefýze/ y wrzędniki/ y lud obecny/ ábych ie policzył: y nálażłem kxięgi liczbý onych [librum census eorum] kthorzy byli pierwey przyłłli/ y náleżiono w nich ták nápiáno. Leop 2.Esdr 7/5.

»Księgi Liczby« = tytuł biblijnej *Czwartej Księgi Mojżeszowej (4)*: Gdi offiarowali Beelfegor o tym w kxięgach liczby we dwudziestym piątym kapitulum. *SeklKat* E, G3, H4; 4. Moizefzowe/ ábo Kłięgi Liczbý. *BibRadz* *7v.

Szeregi »liczba, poczet« (1): Liczbá. Poczet żydow. BielKron 43 marg.

Wyrażenie przyimkowe: »wedle (a. według) liczby« = secundum numerum Vulg; per nomina tribuum, per numeratos PolAnt (5): A Thák Dawid y wrzędnicy iego woýfká/ odłaczyli na posługę fyny Aláff/ y Heman/ y Idithum kthorzyby prorocctwá opiewáli przy Lutniach/ gęflach/ y Cimbalech/ według liczbý swoiey. [...] Z fynow Aláffowych: Záchur/ Iozeff/ Náthánia/ y Azárelá/ fynowie Aláff Leop 1.Par 25/1.

~ *wedle liczby kogo, czego (4)*: Brany mieýfckie będą wedle liczby imion pokolenia Izraelfkie⁶⁰/ trzy brany ku Pułnocy/ braná Ruben iedná/ druga braná Iudá/ a trzecia braná Lewi. *BibRadz Ez* 48/31, *Num* 26/37, 47; *BudBib* 1.Par 27/1. ~

a. Osoby, grupy osób objętych spisem (1) :

Szereg: »poczet i liczba« (1): Wpułtyni tey polęgá trupy wálze/ y włzytki poczty wálze/ y włzytki lidzby wálze [et omnes numerati vestri secundum adversum numerum vestrum] *BudBib Num* 14/29.

8. Termin gramatyczny (23) :

Zwrot: »odmieniĆ liczbę; odmiana (a. odmienienie) liczby; odmiana w liczbie« = mutatio numeri Modrz [szyk zmienny] (2; 2; 1): ięzykiem fwym wedle włafności iego/ y zwyczáiu połpolitego mowil/ częftá odmiánę w liczbie czyniac. Iáko to gdy mowi/ Vczyńmy człowieká: álic záś wnetze: á niech pánuią nád rybá morfká. CzechRozm 16v; ModrzBaz 59v; CzechEp 154; LatHar 446, 457.

Zestawienia: [»jedna liczba« = liczba pojedyncza: Numerus singularis – jedno znamionująca, jedna lidzba. ReuchlinBartBydg nlb 2.]

»mała, pojedynkowa liczba« = *liczba pojedyncza (6 : 1)*: A ten Elohim ćielec przy máłéy y wielkiey liczbie łtoi. [...] Przeto ten ćielec z máłá liczbá złączony iednę ołobę Boską znaczy y nią iest/ á gdy záś wielką liczbę ma przy łobie/ tedy też ma y perłon wiele w łobie *CzechRozm* 17v, 17, 17v [2 r.], *3; *NiemObr* 49.

»wielka, wielkości liczba« = *liczba mnoga* [szyk 15 : 2] (16 : 1): Pluralis, nomen a Grammaticis fictum quod plura comprehendit, Wielkiey lidźby. *Mącz* 307b; A iż to łowo ELLOGIM w liczbie wielkości *pluraliter* ięth położone *SarnUzn* C7v; Iáko ono 2. Moy 15. v I. 2. Zápiewáli fynowie Izráelſcy etc. tu wielka liczbá: á wnet záś máła ípiewác będe etc. *CzechRozm* 17, 15v [2 r.], 17, 17v [6 r.], *3; iákom w inſzym exemplarzu nálaſł/ nápiſano/ wielką liczbę z námi á nie z nim *CzechEp* 326, 154, 301; *NiemObr* 36.

9. *Zbiór, szereg, gromada, grono; zespół ludzi lub rzeczy; numerus* *Mącz, PolAnt, Modrz, Cn; corpus* *Cn* (118) : *KochMuza* 27; Náđ inſzé człónki z morzá iuż y pás wychodźi/ Y znákomite pierſi/ y iáſné rámioná: Práwa ręká do téyże liczby ięth włożoná. *KochPhaen* 23.

liczba kogo, czego (75): *BielŻyw* 142; *RejPs* 124; *MurzHist* K2v; *KrowObr* 173v; Wielki narod ímokow Arabíkich wynidźie z wielkoſcią wozow/ kthorych liczbá przyidźie ná ziemię iáko wiátr/ iż fię ich wſzytcy bać y przed nimi drzeć będa *BibRadz* 4.*Esdr* 15/29, *2, I 446a *marg*; *SienLekAndr* a3v; *KuczbKat* 130; *WujJudConf* 212; *BudBib Ex* 12/4, 1.*Par* 7/40; Tá ięth mądra dziewicá/ ktorą nálaſł Pan czuiącá/ [...] dla tego zapláty/ miedzy liczbá duſz niewinnych/ doſtąpiłá. *LatHar* 469, 596, 667. *Cf* »być, będący z liczby«, »w liczbę kłaſć«, »liczbę nagrodzić«, »należeć do liczby«, »w liczbę poczytać«, »policzyć w liczbę«, »w liczbę przyjąć«, »w liczbę przypuſcić«, »stanąć w liczbie«, »w liczbę wchodzić«, »z liczby wymietować«.

W charakterystycznych połączeniach: liczba sławna; liczba anjołkow, artykułow, bogow, chrześcijanow, dusz (2), *fortunnych, mędrkow, nauk, ojcow, owiec* (2), *plączących, poddanych, rozumnych, senatorow, straconych, świętych* (3), *wiernych* (3), *wybranych (przebranych)* (6), *złoſliwych, żołnierzow; do liczby włożyć; wyniszczyć iiczbę, znać; w liczbę przeniesion jest; w liczbie przedniejszy.*

Zwroty: »być, będący z liczby; być w liczbie« [w tym: *kogo, czego* (29), *z kim* (1), *z zaimkiem: ten itp.* (6)] [szyk zmienny] (22 : 1; 8): *RejPs* 80v; *MurzHist* G3v, K2v, P3; *GroicPorz* z; Day mi zlyczyby twych wiernych być/ wieczny miły Boże *SeklPieś* 19; *Leop Deut* 30/5; *OrzRozm* V2; *RejAp* 156; wſzákoż że íą w liczbie rozumnych źwirząť/ muſimy ie [ludzi] przedfię mieć zá ludzie *GórnDworz* Gg3v; *RejPos* 167, 169, 287v; *BialKat* 268v, 293v; *KuczbKat* 330; *WujJudConf* 182, 208; *BudNT Luc* 22/3; *CzechEp* 253; *NiemObr* 99; Wtéyże ięth liczbie ón zakonnik święty/ Z cięniów kłaſztornych na króleſtvo wzięty. *KochPieś* 10v; *ArtKanc* O16; Ktoby oyczyznę á mieyſce vrodzenia íwego rozſzerzył/ [...] áby w liczbie Bogow nieſmiertelnych był. *GostGospSieb* +3; *LatHar* 710, 720, 730; Rzekł do nich Nikodem/ on ktory był w nocy przyſzedł do niego/ á był iednym z liczby ich [*unus erat ex ipsis*] *WujNT Ioann* 7/50, s. 8, 333, 505, 885.

»być w liczbie [czyjej]« = *być czyimś wyznawcą* (2): *RejAp* 108v; Cić íą w thwoiey liczbie co czyſtotę máia/ ciebie y prawdy twey wiernie przyſtrzegáią. *ArtKanc* O16.

»w liczbie nie iſć [miedzy kogo]« = *nie być oficjalnie uznanym, zaliczonym* (1): CYryákus był wybran ná iego [*Poncyjana Papieža*] mieyſce/ ále po roku náđ wolá wſzytkiego duchowieńtwa iechał s pánnámi do Kolná pokrzićwſzy ie [...]. Potym były pobite v Kolná od Attyle y s Cyryákim/ przeto w liczbie nie idzye miedzy Papieże. *BielKron* 151v.

»w liczbę, w liczbie kłaſć (a. pokładać, a. włożyć)« [w tym: *kogo* (3)] = *zaliczać do jakiegoś grona* [szyk zmienny] (3 : 1): *BielKron* 279v; Káždy człówek kłámca/ co Pánu Chryſtuſowi przypiówác y

w liczbę go tych pokładac/ rzecz bezbożna y niechrześcijańska ieft. *BiałKat* 268v; Obląpćie syna: by was więc nie włożył W liczbę straconych *KochPs* 4; *SarnStat* 600.

»liczbę [którą] nagrodzić [= uzupełnić]; nagroda liczby [kogo]« [szyk zmienny] (1; 1): A święci odstępstwem iednego zalmuceni/ odmianą taką wweleleni są: a on lidzbę onę nagroził/ tak iako w woyscze gdy ieden ginie/ drugi/ aby się rząd niepsował/ następuie. *SkarŻyw* 208, 258.

»należeć, przynależący do liczby« [w tym: kogo (1), tej (1)] [szyk zmienny] (1 : 1): Pięć gwiazd infzych zostało które nie należą Do tej liczby/ lecz wolno z Zodiakiem bieżą *KochPhaen* 17; *Calep* [588]b.

»w liczbę, w liczbie poczytać; w liczbie, w liczbę jest (a. ma być) poczytany« [w tym: kogo (5)] = *ascribere ad numerum Mącz; in numero habere Modrz* [szyk zmienny] (3 : 1; 2 : 1): W tej liczbie poczytają Kfyęgi z Mieyskiej Cancellaryey wskazane za wyznaniem Sędziego albo Piłarza iż Mieyskie są. *GroicPorz* y3; *Mącz* 374c; *WujJudConf* 212; *ModrzBaz* 48v; Nie dawné czasy/ gdy mię poczytano W liczbę fortunnych *KochPieś* 15; Czyń y zemnie/ Oycze/ tobie takowego/ Abym poczytan był w liczbie/ ludu twego *GrabowSet* K3; *LatHar* 275.

»policzyć (a. policzać) w liczbę; w liczbę, w liczbie jest (a. ma być) policzon(y) (a. wliczony)« [w tym: kogo, czego (7)] = *in numerum ascribenus, a includere Modrz* [szyk zmienny] (3; 5 : 2): *RejPs* 221; *Describere in deos*, W liczbę bogów policzać. *Mącz* 375a; Bo o Solonie napisano/ że w Egipcie bawił się nauką mądrości: a potym wliczbę siedmi Greckich mędrcom był policzon. *ModrzBaz* 129v, 92v, 122v; *KochPs* 3; *KochTr* 10; W liczbę ciężko płaczących dzisiaj iuz wliczony *WisznTr* 13; *SiebRozmyśl* D2; *SzarzRyt* B2v.

»w liczbę [kogo, czego] przyjąć, brać, jest wzięt(y), być przyjętym« [szyk zmienny] (3 : 1; 2 : 1): Ale gdy się vznaia [...] / y w liczbę chrześcijanow być przyjęci żadaia [...] maia być między kościoł zborv chrześcijańskiego przyjęci. *SeklWyzn* d2v; a pafterz posłuchawszy go tych rzeczy przyjął go laskawie w liczbę swoich owiecz *SeklKat* Zv, Zv; *Mącz* 12d; *GrabowSet* P2; Królowie Polscy [...] poprzyięgają té prerogatiwy ftanowi temu dochowywać, y w liczbę Senatorów nie brać, ieno szlachcica *SarnStat* 69; *CzahTr* G.

»w liczbę [kogo] przypuścić, przypuszczony« [szyk zmienny] (1 : 1): o Iezu/ [...] raczże mię przypuścić w poczet y liczbę wybranych twoich. *LatHar* 25, 677.

»stanąć w liczbie [kogo]« (2): czyli ftanąć w liczbie niewiernych iego a w omylnych sprawach swiatá tego obledliwego *RejPos* 277, 260.

»w liczbę wchodzić, przyść, iść; w liczbie wchodzić« [w tym: kogo, czego (4), w tę (2)] [szyk zmienny] (3 : 1 : 1; 1): na dobredzieytwa P. Bogá nálezego wpominaiac/ za one/ w dni swięte pewne/ dzięki oddawamy. w tę liczbę wchodzi swięto Bożego Ciála/ S. Krzyża/ poświęcenia kościelnego/ y mało co infzych. *LatHar* 323, 124, 209, 558; *SarnStat* 600, 1149.

»wyłączać z liczby [jakiej]« (1): Panny/ [...] Wy mię z ziemie wzwodzicie/ wy mię wyłączaicie Z liczby nieznacznę/ y nad obłoki wladzaicie *KochMuza* 25.

»z liczby wymietować, będzie (a. miał być) wyrzucon« [w tym: kogo (2), czyjej (1)] [szyk zmienny] (1 : 2): *RejPs* 17v, 184; theż o tym Iudaszu tenże Dawid z dawná powiedział: Iż będzie wyrzucon z liczby przebranych iego *RejPos* 104v.

»w jednej liczbie zamykać [co]« = *tak samo traktować* (1): Skąd [...] wzyftki tákowe Bołkie obrázy y podobieńftwá názywamy kłamftwem y bálwany nietylko Pogáńłkie bożki/ ále y Krześcijáńłkie obrázy w iedney liczbie zámykáiać. *WujJudConf* 44v.

Szeregi: »poczet a (i) liczba« (2): Włzákoż nie przeto podáię do niey ty Kłięgi/ áby fię ich więtyzy poczet á liczbá w Bibliotece W. K. M. przyczyniła *BibRadz* *2; *WujJudConf* 212.

»liczba i stan« (1): Tedy mu rzékł Biłkup/ iefłize ty wyznáwáłz/ iżeś iefł wliczbie i łtanie potępionych/ niemáłz temu żadną miarą wierzyc *MurzHist* K2v.

Wyrażenia przyimkowe: »z liczby« [o przynależności do jakiegoś grona] (31): Temu Moyzes/ y Aaron ofiáry palili/ Y Sámuel z téyże liczby/ co iemu służyli. *KochPs* 149. Cf »być z liczby«.

~ z liczby kogo, czego (6): *WróbŻółt* R2v; Z których [przeciwników] oto liczby y I. M. X. Hieronim Powodowłki/ Kánonik Poznánłki/ iuż też przeciw mnie grubo vkowáne [...] Wędzidło fwoie wypuścił. *CzechEp* *2v; *Phil D.* Cf *Wyrażenia*.

[ile] z liczby [kogo, czego, której] (5): do tego łie podał/ áby ze wzyftkiewy liczby Miefzczánow/ łżeś namożnieyłzych [...] pod iego moc y wolá byli poddáni. *Phil D.* Cf *Wyrażenie*.

W połączeniu z liczebnikiem (1): Włzedł tedy łzátan w Iudałzá/ ktorego zwano Iłkáryotem/ z liczby dwunaście [existentem ex numero]. *BibRadz Luc* 22/3.

W charakterystycznych połączeniach: z liczby ludzkiej, nieznaczej; z liczby cnot, (jawno)grzeszników (3), Kościoła Bożego, mieszczanow, narodow, odrzuconych, roztropnych, rzeczy, uczniow, wiernych, wybranych (2); z liczby poddany; z liczby wybrać.

Wyrażenia »jeden z liczby« [w tym: kogo, czego (3), której (1)] (4): Sprawiedliwość iedna ofobná zliczby cnot. *MurzNT* 3v marg; Tám ná cztery łtá łtrzelców Mołkiewłłkich tráfilo Twój Kozacy/ z któręy liczby nie żywili Y iednégo *KochJez* B3; *LatHar* 469; *WujNT Ioann* 7/50. ~

»z liczby« = *spośród; de extremis PolAnt; numero Modrz* (10): *Diar* 94; y Kozacy śmieli Z Toropieckieimi łtrzelcy ná tenże dzień mieli Potrzebę nie beze krwie: cíłz plác otrzymáli/ Y z téy liczby niemáło więźniów náwiązáli. *KochJez* B3. Cf »wyláczáć z liczby«, »z liczby wymietowáć«.

~ z liczby kogo, czego (4): *BibRadz Gen* 47/2; Iáko dáleko więcey łudzie Chrześcijáńłcy od Cbrześcijáńłłkich pánow z liczby niewolnikow máia być wyięci? *ModrzBaz* 89; Mordérzá dułz niewinnych z liczby żywych wytrzeć. *KochJez* [A4]; *WujNT przedm* 41.

W charakterystycznych połączeniach: z liczby braciej, niewolnikow, uczniow, żywych; z liczby [kogo, czego, jakiej] náwiązáć, obráć (obran jest) (2), wyjęt, wytrzeć. ~

»w liczbie« [o przynależności do grona] (32): Będę fię modłił duchem/ będę y myśłá: będę śpiewáł duchem/ będę y myśłá. W tey liczbie/ wtory łpołob modlitwy/ służy temu ofátécznemu rozdzieleniu. *LatHar* 662. Cf »być w liczbie«, »kłáść w liczbie«, »w liczbie nie iść«, »w liczbie poczytáć«, »w liczbie policzon«, »stanáć w liczbie«, »w liczbie wchodzić«, »w jednej liczbie zamykać«.

~ w liczbie kogo, czego (8): *RejPos* 260; *SkarJedn* 3; *KochPs* 83; Iużeś w liczbie nieśmiertelnych duchow/ iuż nádzieie W łkutek fię tám obrociły *KlonŻal* D4; *GórnTroas* 16; *GrabowSet* Iv; *WujNT* 136, 217.

w liczbie między kim (1): O niechayże fye długo iuż tám fwarzą o nię/ A tu nie połyłią piérwéy do nas po nię: Aż Kumeą Sibyllę przéydzie láty fwémi/ Tóž tám niech potym siedzi w liczbie między niémi. *PudłFr* 67.

W charakterystycznych połączeniach: w liczbie apostołów (2), bogów, duchów (2), ludu (2), mężów, niewiernych, niewolników, potępionych, [co] składających, wybranych, złościwych, żywych; w liczbie z dobremi; w liczbie ([kogo], [między kim]) chodzić, siedzieć.

Szereg: »w poczcie a (i) w liczbie« [szyk 1 : 1] (2): *RejPos* 260; Nigdziefz plag onych frogich Egiptu y gniewu Bożego nie vchodzą/ iedno w poczcie y liczbie ludu Izraélkie⁸⁰. *SkarJedn* 3. ~

10. Znak rozpoznawczy, odznaka służąca do oznaczenia przynależności do kogoś lub czegoś (1) : przypifałem ná ofáték tey częłci ten Státut o żebrákách/ kthory ieft: Aby żebracy w Mielćiech/ w miálteczkach/ y we wsiach/ pod pewną liczbą/ á pod znakiem Plebanim/ albo Rádzieckim chodzili. A kthorzy by byli krom znaku/ ci máią być Stárołcie wydani *GroicPorz* h4v.

*** Bez wystarczającego kontekstu (14) : Numerus. Eyn tzał Lyczbá. *Murm* 198; *Mymer*¹ 3; Numeralis, Lidžębny/ co ku lidžbie należy. *Mącz* 253b; Numerus, Lidžbá/ też rząd. *Mącz* 253b, 253b, c, 304d, 318a, 481d; Bo to słowo Greckie LOGOS wiele znaczy/ Rzecz/ albo mowá/ liczbá/ przyczyná/ księgi/ słowo/ rć *BudNT* li6; *Calep* 707b, 708b [2 r.]; *JanNKarKoch* E3.

Synonimy: **1.b.** cyfra; **2.** rząd; **3.** algorytmus, arytmetyka, matematyka, rachunek; **4.** obliczenie, rachunek; **5.** obrachowanie, rozliczenie; **6.** ilość, miara, wielkość; **7.** katalog, rejestr, spis, spisanie, summaryjusz; **9.** gromada, grono, poczet; **10.** znak.

Cf **LICZENIE**